

ANALIZA MEDNARODNIH SMERNIC IN OBSTOJEČIH METODOLOGIJ MERJENJA DRUŽBENIH UČINKOV TER MERJENJA DRUŽBENIH UČINKOV SOCIALNIH PODJETIJ IN DRUGIH SUBJEKTOV SOCIALNE EKONOMIJE V MEDNARODNEM PROSTORU

Projekt

**»Izdelava aplikativnega modela za merjenje
družbenih učinkov socialnih podjetij«**

Avtorji:

Matjaž Črnigoj
Nada Stropnik
Renata Slabe Erker
Kaja Primc

KAZALO VSEBINE

1	Uvod	1
2	Definicije glavnih pojmov	2
3	Razvoj družbene odgovornosti podjetij in odgovornega investiranja ter SDG cilji in Evropska direktiva o nefinančnem poročanju	3
3.1	Družbena odgovornost podjetij in trajnostni razvoj	3
3.2	Družbeno odgovorno investiranje in ESG cilji.....	4
3.3	SDG cilji.....	5
3.4	Evropska direktiva o nefinančnem poročanju.....	6
4	Metodološki okvir za merjenje družbenih učinkov	11
5	Okviri in standardi nefinančnega poročanja	14
5.1	Celostno poročanje in IR okvir	15
5.2	GRI standardi poročanja o trajnostnem razvoju	19
5.3	SASB standardi in trajnostno računovodstvo.....	21
6	Merjenje in poročanje o družbenih učinkih socialnih podjetij	23
6.1	Ureditev merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij v EU državah.....	24
6.2	Metodologije merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij	28
6.3	Standardni uporabni za merjenje družbenih učinkov socialnih podjetij.....	33
6.4	Izbrana orodja s katerimi se meri družbene učinke socialnih podjetij v EU državah	34
7	Zaključki	38
8	Viri in literatura	40

1 UVOD

Merjenje in poročanje nefinančnih učinkov je v zadnjih letih postala praksa večine velikih in srednje-velikih podjetij. KPMG (2020), ki je v svoji raziskavi analizirala 5.200 velikih in srednje-velikih podjetij po svetu, ugotavlja, da v letu 2020 kar 80% podjetij poroča o trajnostnih elementih. Analiza velikih podjetij pokaže, da je odstotek podjetij, ki poroča o tovrstnih učinkih, kar 96%. To je ogromen porast glede na to, da je konec 90-ih let prejšnjega stoletja o teh vsebinah poročalo le skromnih 24% podjetij. Povečanje zanimanja in uveljavljanje tovrstnega poročanja je rezultat tako zakonodaje in regulacije, ki vsaj večjim podjetjem nalaga obveznost poročanja, kot razvoja razumevanja vloge podjetij v današnji družbi in nenazadnje pričakovanj investorjev na področju doseganja ESG ciljev (angl. Environmental, Social, and Governance goals).

Poročanje o doseganju trajnostnih ciljev tako postaja splošno sprejeta in uveljavljena praksa v podjetjih. Pri tem pa podjetja daleč v največji meri uporabljajo GRI standarde, čeprav na tem področju obstaja tudi vrsta drugih iniciativ, ki podjetjem dajejo potrebne smernice merjenja in poročanja o nefinančnih rezultatih. KPMG (2020) navaja naslednje štiri dejavnike, ki danes oblikujejo poročanje o nefinančnih učinkih in zgovorno nakazujejo razvoj področja v naslednjih letih:

- Evropska unija posodablja direktivo EU o nefinančnem poročanju in razmišlja o razvoju standardov nefinančnega poročanja.
- Svetovni gospodarski forum je izdal dokument o splošnih metrikah in doslednem poročanju za trajnostno ustvarjanje vrednosti (21 osnovnih metrik).
- Pet najpomembnejših iniciativ oziroma organizacij za nefinančno poročanje (GRI, SASB, IIRC, CDSB in CDP) je objavilo izjavo o nameri in se zavezalo, da bodo skupaj sodelovale pri razvoju celovitega poročanja podjetij.
- Odbor IFRS (International Financial Reporting Standards) je v procesu priprave globalnega okvira za nefinančno poročanje in je že prejel močno podporo drugih organizacij, vključno s strani IOSCO (International Organization of Securities Commissions).

Čeprav so socialna podjetja vodena skladno s širše definiranimi poslanstvi, je presenetljivo, da merjenje in poročanje o nefinančnih učinkih oziroma družbenih učinkih v teh organizacijah ni nič boljše. Pravzaprav je v primerjavi s tradicionalnimi velikimi in srednje-velikimi podjetji situacija celo slabša. Poleg omejenih resursov, ki jih lahko namenijo tovrstnim aktivnostim, sta glavna razloga za to tudi kompleksnost metodologij merjenja družbenih učinkov in neobstoj standardizirane metodologije.

V pričujoči analizi najprej definiramo glavne pojme. Potem predstavimo razvoj družbene odgovornosti podjetij in družbeno odgovorno investiranje, ki dajeta zagon razvoju merjenja družbenih učinkov. Sledi predstavitev metodološkega okvira za merjenje družbenih učinkov in najbolj uveljavljenih okvirov ter standardov, ki jih podjetja uporabljajo za merjenje in poročanje o nefinančnih učinkih. Potem se posvetimo merjenju družbenih učinkov v socialnih podjetjih. Najprej predstavimo metodologije, ki se za to uporabljajo, potem standarde in nazadnje izbrana orodja, ki so na voljo kot enostavne rešitve za socialna podjetja z omejenimi resursi, ki jih lahko namenijo merjenju družbenih učinkov.

Namen analize je pripraviti izhodišča za razvoj modela za merjenje družbenih učinkov slovenskih socialnih podjetij, ki ga razvijamo v okviru CRP projekta »Izdelava aplikativnega modela za merjenje

družbenih učinkov socialnih podjetij«. Želeli bi namreč razvit model, ki bo po eni strani upošteval specifične slovenskega sektorja socialnih podjetij (kar analiziramo v okviru druge analize oziroma poročila, ki smo ga pripravili v tem obdobju izvajanja projekta), po drugi strani pa bil usklajen s smernicami EU in mednarodno uveljavljenimi metodologijami in praksami merjenja družbenih učinkov.

2 DEFINICIJE GLAVNIH POJMOV

Z merjenjem družbenega učinka označujemo merjenje ustvarjene družbene vrednosti in družbenega učinka, ki je posledica izvajanja aktivnosti, tako profitnih, kot ne-profitnih organizacij (European Union/OECD, 2015). Izraz merjenje družbenega učinka se začne uporabljati nedolgo nazaj in nadomesti pristope oziroma aktivnosti, ki so se pred tem naslavljali z »upravljanje uspešnosti/rezultatov«, »evalvacija« in »računovodstvo« (OECD, 2021).

Zgoraj omenjeno skovanko sestavljajo trije pojmi, ki jih v teoriji in praksi posamezniki uporabljajo zelo različno oziroma ne pomenijo natančno določenih kategorij in aktivnosti. Glede na to, da še vedno ni jasne definicije in razumevanja pojmov, podajmo delovne definicije, ki se jih bomo držali pri našem nadaljnjem delu, najprej v okviru analize metodologij in praks merjenja družbenega učinka, kot tudi analizi slovenskih socialnih podjetij, in kasneje pri razvoju modela za merjenje družbenih učinkov slovenskih socialnih podjetij.

Po pregledu več definicij omenjenih pojmov, tako akademskih, kot tudi definicij, ki se uporabljajo v praksi merjenja družbenega učinka, smo se odločili privzeti definicije, ki jih v svojem zadnji študiji navaja OECD (2021). Študija vključuje poglede številnih deležnikov, ki delujejo na tem področju, in glede na to, da je bila objavljena v septembru 2021, poleg tega predstavlja najnovejše ugotovitve in poglede. Pri oblikovanju definicij se OECD (2021) naslanja tudi na razumevanje omenjenih pojmov v evropskih institucijah, kar bi želeli upoštevati pri oblikovanju modela za merjenje družbenih učinkov slovenskih socialnih podjetij.

»**Družbeno**« se v ožjem pomenu besede nanaša na posameznike in skupnosti ter odnose in relacije med njimi. Čeprav v povezavi z učinkom in merjenjem družbenega učinka OECD (2021) definira pojem družbeno širše in vključuje tudi okoljske, ekonomske ali upravljavske dimenzije, torej vse kar bi lahko imelo na koncu učinek na družbo.

»**Učinek**« OECD (2021) definira kot končni pomen in transformacijsko posledico intervencije. V praksi se pogosto z učinkom razume spremembe po celotni verigi vrednosti učinkov in tako kot neposredne rezultate (angl. outputs), posredne rezultate (angl. outcomes) in vpliv (angl. impact). Poleg tega, je pomembno ločiti med izmerjenimi in potrjenimi učinki, ki pomenijo nekaj drugega kot pričakovani ali modelirani učinki. Nadalje pa je pomembno tudi razumevanje pomena kavalnosti, saj je načeloma učinek intervencije ali aktivnosti samo tisti del celotnega učinka, ki se zgodi zaradi intervencije ali aktivnosti in ne sam po sebi ali zaradi drugih dejavnikov.

Pojem »**merjenje**« se razume bolj kot kvantitativno merjenje, za razliko od kvalitativnih pristopov, ki so pogosto del metodologij evalvacij in različnih ocenjevanj. Merjenje je definirano kot proces analize in

prikaza značilnosti preučevanega objekta/ov, medtem ko evalvacija pomeni preverjanje doseganja ciljev.

3 RAZVOJ DRUŽBENE ODGOVORNOSTI PODJETIJ IN ODGOVORNEGA INVESTIRANJA TER SDG CILJI IN EVROPSKA DIREKTIVA O NEFINANČNEM POROČANJU

3.1 Družbena odgovornost podjetij in trajnostni razvoj

Družbena odgovornost podjetij (angl. corporate social responsibility ali CSR) se ni pojavila v našem času, ampak je pojem mogoče zaslediti že v Rimskih zakonih (Chaffee, 2017). Mogoče bolj pomemben za razumevanje in oblikovanje podlag za razvoj modela za merjenje družbenih učinkov slovenskih socialnih podjetij je razvoj in implementacija CSR po drugi svetovni vojni, ko pridemo do prve uveljavljene definicije družbene odgovornosti podjetij. To je bil tudi čas, ko je prišlo do spremembe razumevanja (vsaj v literaturi), saj se družbena odgovornost razširi izven okvirov filantropije (Carroll, 2008). Bowen (1953), ki je verjel, da so imele takrat korporacije veliko moč in njihove aktivnosti velik vpliv na družbo, je menil, da je nujno potrebno spremeniti proces sprejemanja odločitev v podjetjih, tako da bi le-ta upošteval tudi učinke na družbo. Bowen (1953) je tako definiral družbeno odgovornost managerjev kot obveznosti za sprejemanje odločitev, ki so usmerjene k ciljem in vrednotam družbe. Pomisleki so se že takrat vrteli okrog izzivov povezanih s hitro rastjo prebivalstva, onesnaževanja in rabe naravnih virov ter tako okolijskih vprašanj in človekovih pravic ter delavskih pravic (Carroll, 1999).

Kasneje so razvoj razumevanja CSR poganjali različni dogodki, v 60-ih letih npr. vojne in proti-vojni protesti, v 70-ih naravne nesreče povezane z razlitji nafte in upor okoljevarstvenikov, pa tudi recesija in naraščanje socialnih problemov. V 70-ih letih se kot odziv na pričakovanja družbe, CSR ideje pojavijo tudi v prvih modernih podjetjih, kot je npr. Body Shop (Latapi Egudelo, 2019). V 80-ih letih pride do regulacije gospodarstev, kar pa ne pomeni, da izgine tudi potreba po upoštevanju interesov družbe. V tem času se pojavijo tudi novi družbeni izzivi, ki tokrat odražajo pomisleke glede trajnostnega razvoja (Latapi Egudelo, 2019). V tem času se začne uporabljati pojem upravljanje deležnikov (angl. stakeholder management), ki jasno zastavi cilje družbe tudi na ravni deležnikov zunaj podjetja (Carroll, 2008). To se nadaljuje tudi v 90-ih letih, ko iniciative na področju varovanja okolja dobijo dodaten zagon in se začno izpostavljati klimatske spremembe. Tako kot z globalizacijo, ki je bila v tem času v polnem teku, nastajajo globalna podjetja, postajajo vse bolj institucionalizirane tudi mednarodne iniciative tistega časa. Ena izmed pomembnih idej tistega časa, ki jo velja izpostaviti, je gotovo koncept trojnega izida (angl. triple bottom line). Koncept trojnega izida vključuje in loči tri vrste rezultatov podjetij/organizacij, to so družbeni, okoljski in ekonomski (Elkington, 1998). Elkington (1998) meni, da je mogoče trojni izid dosegati le preko učinkovitih in dolgoročnih partnerstev med zasebnim in javnim sektorjem in med različnimi deležniki.

Po letu 2000 pride ob naraščajočih problemih povezanih z globalizacijo do premikov tudi na področju implementacije CSR v prakso. Svetovne iniciative se institucionalizirajo v okviru največjih mednarodnih institucij in kar je še bolj pomembno, to rezultira v prvih resnejših in oprijemljivih rezultatih, ki pospešijo implementacijo v praksi. Iniciativa Organizacije združenih narodov UNGC (angl. United Nations Global Compact) z željo po razvoju instrumenta, ki bi zapolnil vrzel v upravljanju v tistem času (na področju varstva človekovih pravic, soočanja z družbenimi in okoljskimi izzivi) in spodbujanju univerzalnih vrednot na trgu, leta 2000 definira deset načel obnašanja podjetij, za katere pričakuje, da jih bodo podjetja prenesla v svoje strategije, politike in aktivnosti. V tistem času OZN predstavi tudi 8 milenijskih razvojnih ciljev. Leta 2001 se oblikuje tudi prva iniciativa v Evropi, Evropska komisija takrat namreč pripravi Zeleno knjigo z naslovom »Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility«, leto kasneje pa sprejme prvo strategijo na tem področju (Latapi Egudelo, 2019).

3.2 Družbeno odgovorno investiranje in ESG cilji

Tako podjetja, kot tudi investitorji, so sprva le težko razumeli pomen upoštevanja trajnostnega razvoja in interesov različnih deležnikov. Delovali so s prepričanjem o veljavnosti delničarsko orientiranega podjetja (angl. shareholder-oriented firm), v katerem naj bi cilj podjetja temeljil izključno na interesih delničarjev. Kmalu po prelomu tisočletja pa se pojavijo študije, ki pokažejo, da upoštevanje širše definiranih ciljev lahko pomembno vpliva na finančno uspešnost poslovanja in tudi vrednotenja podjetij. Tako pomembna spodbuda za spremembe pride dodatno še s strani investorjev oziroma kapitala. Investitorji namreč, verjetno sprva zaradi lastnih interesov, začno tako pomen pripisovati tudi interesom drugih deležnikov in podjetja se začno spreminjati v deležniško orientirana podjetja (angl. shareholder-oriented firm). Tako v ospredje stopi tudi pomen doseganju ciljev na področju okolja, družbe in upravljanja, kar se označuje z ESG cilji (angl. Environmental, Social, Governance goals).

Na tem področju so že leta 2005 v okviru iniciative različnih finančnih institucij na povabilo Organizacije združenih narodov nastali predlogi kako bolje integrirati izzive na omenjenih področjih v dejavnost upravljanja premoženja, borznega posredništva in njihovih analitskih služb. UNEP Finance Initiative istega leta pripravi poročilo "Freshfield Report" v katerem pokaže kako zasledovanje ESG ciljev vpliva na vrednotenja naložb (UNEP Finance Initiative, 2005). Tako Newyorška borza že v letu 2006 oblikuje okvir Načela odgovornega investiranja (angl. Principles for Responsible Investment; PRI), v naslednjem letu pa iniciativo Sustainable Stock Exchange Initiative (SSEI). Odgovorno investiranje postane norma in se razume kot integracija ESG ciljev v investicijski proces.

ESG cilji na prej omenjenih treh področjih pokrivajo širok nabor tem. Znotraj okolja se omenja odpadke, energijo, emisije, biodiverzitetu in vodo, znotraj družbe odnose z zaposlenimi in njihov razvoj, raznolikost in vključenost, varnost in zdravje pri delu, odnose s skupnostjo, človekove pravice, prisilno delo, zasebnost in varnost podatkov, v okviru upravljanja pa nadzor s strani upravnega odbora, raznolikost uprav, upravljanje s tveganji, pravice delničarjev, boj proti korupciji, politično lobiranje, plače in nagrade managerjev ter davčne strategije (NYSE, 2021).

3.3 SDG cilji

Verjetno največjo prelomnico in tudi vpliv na razumevanje družbene odgovornosti pa predstavlja Pariški dogovor leta 2015, na katerem je bila sprejeta Agenda 2030 za trajnostni razvoj in z njo 17 trajnostno-razvojnih ciljev (angl. Sustainable Development Goals) ali SDG ciljev (OZN, 2015):

1. Odprava revščine
2. Odprava lakote
3. Zdravje in dobro počutje
4. Kakovostno izobraževanje
5. Enakost spolov
6. Čista voda in sanitarna ureditev
7. Cenovno dostopna in čista energija
8. Dostojno delo in gospodarska rast
9. Industrija, inovacije, infrastruktura
10. Zmanjšanje neenakosti
11. Trajnostna mesta in skupnosti
12. Odgovorna poraba in proizvodnja
13. Podnebni ukrepi
14. Življenje v vodi
15. Življenje na kopnem
16. Mir, pravičnost in močne institucije
17. Partnerstva za doseganje ciljev

Za lažje razumevanje SDG ciljev so pri Organizaciji združenih narodov pripravili pet P-jev s katerimi ljudem predstavljajo zakaj so cilji pomembni in zakaj se moramo vsi boriti za doseganje teh ciljev:

1. People – Ljudje: Odločeni smo odpraviti revščino in lakoto v vseh njihovih oblikah in razsežnostih ter zagotoviti, da lahko vsa človeška bitja dostojanstveno in enakopravno ter v zdravem okolju uresničijo svoj potencial.
2. Planet – Planet: Odločeni smo, da bomo planet zaščitili pred degradacijo, vključno s trajnostno porabo in proizvodnjo, trajnostnim upravljanjem naravnih virov in z nujnimi ukrepi glede podnebnih sprememb, tako da bo planet lahko podpiral potrebe sedanjih in prihodnjih generacij.
3. Prosperity – Blaginja: odločeni smo zagotoviti, da bodo vsa človeška bitja uživala v uspešnem in izpolnjujočem življenju ter da bo gospodarski, družbeni in tehnološki napredek v skladu z naravo.
4. Peace – Mir: Odločeni smo spodbujati mirne, pravične in vključujoče družbe, ki so brez strahu in nasilja. Trajnostnega razvoja ne more biti brez miru in miru brez trajnostnega razvoja.
5. Partnership – Partnerstvo: Odločeni smo, da bomo ta načrt uresničili s pomočjo globalnega partnerstva, ki temelji na duhu globalne solidarnosti, osredotočenega zlasti na potrebe najrevnejših in najbolj ranljivih in s sodelovanjem vseh držav, vseh zainteresiranih strani in vseh ljudi.

3.4 Evropska direktiva o nefinančnem poročanju

Za razliko od sprejetih SDG ciljev, ki zasebnemu sektorju ne nalagajo nobenih obveznosti, Evropska komisija z Direktivo 2014/95/EU naloži velikim, za družbo pomembnim, podjetjem in skupinam (javnim delniškimi družbam, bankam, zavarovalnicam, in drugim družbam posebnega pomena za družbo) obveznost za poročanje o nefinančnih rezultatih in raznolikosti (Evropska komisija, 2014). Omenjena Direktiva dopolnjuje Direktivo 2013/34/EU o letnih računovodskih izkazih, konsolidiranih računovodskih izkazih in povezanih poročilih nekaterih vrst podjetij za nas pomembnem področju poročanja o nefinančnih rezultatih in predstavitve politik raznovrstnosti:

- Velika podjetja (in obvladujoča podjetja skupine), ki so subjekti javnega interesa in katerih povprečno število zaposlenih v poslovnem letu je na dan bilance stanja večje od 500, v poslovno poročilo vključijo tudi izjavo o nefinančnem poslovanju, ki, kolikor je potrebno za razumevanje razvoja, uspešnosti in položaja podjetja ter učinka njegovih dejavnosti, vsebuje vsaj informacije o okoljskih, socialnih in kadrovske zadevah, spoštovanju človekovih pravic ter zadevah v zvezi z bojem proti korupciji in podkupovanju, vključno z/s: kratkim opisom poslovnega modela podjetja; opisom politik podjetja glede navedenih zadev, med drugim v zvezi z izvajanjem postopkov skrbnega pregleda; rezultati teh politik; glavnimi tveganji v zvezi z navedenimi zadevami, ki so povezana z dejavnostmi podjetja, vključno z njegovimi poslovnimi odnosi, proizvodi ali storitvami, kadar je to ustrezno in sorazmerno, ki bi lahko povzročili resne škodljive učinke na teh področjih, ter načini, kako podjetje upravlja ta tveganja; in ključnimi nefinančnimi kazalniki uspešnosti, pomembnimi za posamezne dejavnosti.
- V izjavi o upravljanju podjetja pa morajo podati opis politike raznolikosti, ki se izvaja v zvezi z upravnimi, poslovodnimi in nadzornimi organi podjetja glede vidikov, kot so na primer starost, spol ali izobrazba in poklicne izkušnje, ciljev in načinov izvajanja te politike raznolikosti ter rezultatov v obdobju poročanja. Če se taka politika ne izvaja, se v izjavi za to navede obrazložitev. Na to pa mora zakoniti revizor ali revizijsko podjetje podati mnenje.

Evropska komisija (2017) je kasneje pripravila tudi neobvezujoče smernice, ki podjetjem pomagajo pri razkrivanju kakovostnih, ustreznih, koristnih, skladnih in primerljivostih nefinančnih informacij (povezanih z okoljskimi in družbenimi vprašanji ter vprašanji upravljanja). Smernice najprej definirajo ključna načela:

- Razkrivanje bistvenih informacij
 - Vključiti je potrebno informacije, kolikor je potrebno za razumevanje učinkov dejavnosti podjetja, ki so lahko pozitivni ali negativni
 - Bistvene informacije je treba oceniti glede na okoliščine, informacije, ki so bistvene v nekaterih okoliščinah, morda niso bistvene v drugih
- Pošteno, uravnoteženo in razumljivo
 - V izjavi o nefinančnem poslovanju bi bilo treba upoštevati vse razpoložljive in zanesljive informacije ter potrebe zadevnih zainteresiranih strani po informacijah
 - V izjavi o nefinančnem poslovanju bi bilo treba jasno razlikovati med dejstvi in mnenji ali razlagami
 - Informacije so lahko razumljivejše tudi zaradi uporabe preprostega jezika in doslednega izražja, pri čemer se je treba izogibati standardiziranemu besedilu in po potrebi zagotoviti opredelitve tehničnih izrazov

- Da bi bile bistvene informacije lažje razumljive, bi jih bilo treba zagotoviti v ustreznem kontekstu; uspešnost podjetja je na primer mogoče predstaviti z navedbo njegovih strategij in širših ciljev, od podjetij se pričakuje, da bodo opisala, kako so nefinančna vprašanja povezana z njihovo dolgoročno strategijo, glavnimi tveganji in politikami
- Razumljivost je mogoče izboljšati tudi s pojasnitvijo ključnih elementov razkritih informacij, na primer načinov merjenja, temeljnih predpostavk in virov
- Izjava o nefinančnem poslovanju ni namenjena zgolj zagotavljanju seznamov ključnih kazalnikov uspešnosti; za pravilno razumevanje razvoja, uspešnosti in položaja podjetja ter učinka njegovih dejavnosti bi bilo treba razkriti kvalitativne in kvantitativne informacije
- Izčrpno vendar jedrnato
 - Razkriti bi bilo treba vsaj bistvene informacije o določenih kategorijah vprašanj, izrecno navedenih v Direktivi, te vključujejo: 1) okoljske, družbene in kadrovske zadeve, 2) spoštovanje človekovih pravic, 3) zadeve v zvezi z bojem proti korupciji in podkupovanju
 - Pričakuje se tudi, da bo izjava o nefinančnem poslovanju jedrnata in brez nebistvenih informacij (zaradi nebistvenih informacij je izjava o nefinančnem poslovanju namreč lahko težje razumljiva), izogibati bi se bilo treba splošnim ali standardiziranim informacijam, ki niso bistvene
- Strateško in usmerjeno v prihodnost
 - Izjava naj bi zagotovila vpogled v poslovni model in strategijo podjetja ter njeno izvajanje ter pojasnila kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne posledice poročanih informacij
 - Od podjetij se pričakuje, da bodo razkrila pomembne informacije o svojem poslovnem modelu, vključno s strategijo in cilji
- Osredotočeno na zainteresirane strani:
 - Od podjetij se pričakuje, da bodo upoštevala potrebe po informacijah vseh zadevnih zainteresiranih strani
- Dosledno in skladno
 - Pričakuje se, da bo izjava o nefinančnem poslovanju skladna z drugimi elementi poslovnega poročila
 - Vsebina nefinančnega poročila bi sčasoma morala postati dosledna, to uporabnikom informacij omogoča, da razumejo in primerjajo pretekle in sedanje spremembe razvoja, položaja in uspešnosti podjetja ter učinka njegovih dejavnosti ter to zanesljivo navezujejo na v prihodnost usmerjene informacije

Smernice predlagajo tudi vsebino oz. vsebinske sklope:

- Poslovni model
 - Poslovni model podjetja opisuje, kako podjetje dolgoročno ustvarja in ohranja vrednost s svojimi proizvodi ali storitvami - poslovni model predstavlja okvir za poslovno poročilo kot celoto
 - Z opisom, kako podjetje s poslovnimi dejavnostmi surovine pretvarja v proizvode, zagotavlja pregled načina delovanja in utemeljuje strukturo podjetja
- Politike in skrbni pregled
 - Podjetja bi morala razkriti bistvene informacije, ki zagotavljajo pošteno sliko njihovih politik, razmisliti bi morala o razkritju svojih pristopov h ključnim nefinančnim vidikom in glavnim ciljem ter načinu, kako nameravajo doseči zastavljene cilje in izvesti načrte

- Postopki skrbnega pregleda se nanašajo na politike, obvladovanje tveganj in rezultate, podjetje jih izvede, da preveri doseganje konkretnega cilja in podjetje bi moralo zagotoviti bistvene informacije o izvedenih postopkih skrbnega pregleda, razmisliti tudi o razkritju ustreznih informacij o odločitvah, sprejetih za vzpostavitev postopkov, ter o tem, kako naj bi postopki delovali, zlasti v zvezi s preprečevanjem in zmanjševanjem škodljivih učinkov, podjetja lahko razmislijo tudi o zagotavljanju ustreznih informacij o določitvi ciljev in merjenju napredka
- Rezultat
 - Podjetja bi morala zagotoviti koristno, pošteno in uravnoteženo sliko rezultatov svojih politik, nefinančne informacije, ki jih podjetja razkrijejo, bi morale vlagateljem in drugim zainteresiranim stranem olajšati razumevanje in spremljanje uspešnosti podjetja
 - Podjetja lahko razmislijo o obrazložitvi povezave med finančnimi in nefinančnimi rezultati ter o tem, kako to povezavo upravljati skozi čas
 - Analiza rezultatov bi morala vključevati ustrezne ključne nefinančne kazalnike uspešnosti, od podjetij se pričakuje, da bodo razkrila tiste ključne kazalnike uspešnosti, ki jih štejejo za najkoristnejše za spremljanje in ocenjevanje napredka ter podpiranje primerljivosti med podjetji in sektorji (kadar je ustrezno, lahko podjetja razmislijo tudi o predstavitvi in obrazložitvi teh informacij v zvezi s cilji in referenčnimi merili)
- Glavna tveganja in njihovo obvladovanje
 - Podjetja bi morala razkriti informacije o glavnih tveganjih in o tem, kako tveganja obvladujejo in zmanjšujejo (tveganja so lahko povezana z njihovim poslovanjem, proizvodi in storitvami, oskrbovalno verigo in poslovnimi odnosi ali drugimi vidiki)
 - Pričakuje se, da bo podjetje razkrilo bistvene informacije o glavnih tveganjih, ne glede na to, ali ta izhajajo iz njegovih lastnih odločitev ali ukrepov ali pa so posledica zunanjih dejavnikov, ter obrazložilo postopke, s katerimi opredeli in oceni taka tveganja
- Ključni kazalniki uspešnosti
 - Izjava o nefinančnem poslovanju bi morala vključevati bistvene navedbe in razkritja na podlagi kazalnikov, ki so splošno znani kot ključni kazalniki uspešnosti (zaradi razkritja kakovostnih in splošno priznanih ključnih kazalnikov uspešnosti, npr. metrike, ki se širše uporabljajo v sektorju ali za določena tematska vprašanja, je lahko boljša tudi primerljivost, zlasti za podjetja v istem sektorju ali vrednostni verigi)
 - Podjetje bi moralo razkriti ključne kazalnike uspešnosti, ki so potrebni za razumevanje razvoja, uspešnosti in položaja podjetja ter učinka njegovih dejavnosti
 - Uporabniki informacij običajno zelo cenijo kvantitativne informacije, saj lahko z njimi lažje izmerijo napredek, preverijo doslednost skozi čas in delajo primerjave (z primernimi obrazložitvami ključnih kazalnikov uspešnosti, je izjava o nefinančnem poslovanju razumljivejša)
 - Ključne kazalnike učinkovitosti bi bilo treba dosledno uporabljati v vseh obdobjih poročanja, da se zagotovijo zanesljive informacije o napredku in trendih (seveda se lahko ključni kazalniki iz poslovnih ali tehničnih razlogov sčasoma spremenijo, v takih primerih bi morala podjetja pojasniti razloge za spremembo ključnih kazalnikov in razmisliti o predstavitvi preteklih informacij na novo, kadar je to ustrezno, ter o jasni in učinkoviti obrazložitvi učinka takih sprememb)
 - Podjetja lahko pojasnijo način zbiranja podatkov, metodologijo in okvire, ki so jih uporabila (zagotovijo lahko tudi analizo razkritih ključnih kazalnikov uspešnosti ter

pojasnijo na primer, zakaj so se ključni kazalniki v letu poročanja povečali ali zmanjšali in kako bi se lahko razvijali v prihodnje)

- Tematski vidiki
 - Izjavo o nefinančnem poslovanju, ki, kolikor je potrebno za razumevanje razvoja, uspešnosti in položaja podjetja ter učinka njegovih dejavnosti, vsebuje vsaj informacije o okoljskih, družbenih in kadrovskih zadevah, spoštovanju človekovih pravic ter zadevah v zvezi z bojem proti korupciji in podkupovanju
 - Okoljske zadeve: Pričakuje se, da bo podjetje razkrilo ustrezne informacije o dejanskih in morebitnih učinkih poslovanja na okolje ter o tem, kako lahko sedanje in predvidljive okoljske zadeve vplivajo na razvoj, uspešnost ali položaj podjetja, kot npr.
 - razkritje bistvenih informacij o preprečevanju in nadzoru onesnaževanja,
 - vpliv rabe energije na okolje,
 - neposredne in posredne emisije v zrak,
 - rabo in varstvo naravnih virov (npr. vode, tal) ter povezano varstvo biotske raznovrstnosti,
 - ravnanje z odpadki,
 - vplive, ki jih imajo prevoz ali uporaba in odlaganje proizvodov in opustitev opravljanja storitev na okolje, ter
 - razvoj ekoloških proizvodov in storitev
 - Družbene in kadrovske zadeve, kot npr.
 - izvajanje temeljnih konvencij Mednarodne organizacije dela
 - vprašanja raznolikosti, kot sta uravnotežena zastopanost spolov in enaka obravnava pri zaposlovanju in poklicnem delu (vključno s starostjo, spolom, spolno usmerjenostjo, verskim prepričanjem, invalidnostjo, etnično pripadnostjo in drugimi ustreznimi vidiki)
 - vprašanja zaposlovanja, vključno s posvetovanjem z zaposlenimi in/ali njihovo udeležbo ter zaposlitvenimi in delovnimi pogoji
 - odnose s sindikati, vključno s spoštovanjem sindikalnih pravic
 - upravljanje človeškega kapitala, vključno z upravljanjem prestrukturiranja, načrtovanjem poklicne poti in zaposljivostjo, sistemom plač, usposabljanjem
 - zdravje in varnost pri delu
 - odnose s potrošniki, vključno z zadovoljstvom potrošnikov, dostopnostjo in proizvodi, ki lahko vplivajo na zdravje in varnost potrošnikov
 - učinke na ranljive potrošnike
 - odgovorno trženje in raziskave ter
 - odnose s skupnostjo, vključno s socialnim in gospodarskim razvojem lokalnih skupnosti
 - Spoštovanje človekovih pravic: Podjetja bi morala razmisliti o razkritju bistvenih informacij o skrbnem pregledu spoštovanja človekovih pravic ter o postopkih in ureditvah, izvedenih za preprečevanje kršitev človekovih pravic
 - Zadeve v zvezi z bojem proti korupciji in podkupovanju: Podjetja lahko razmislijo o razkritju informacij o organiziranosti, odločitvah, instrumentih za upravljanje in o virih, dodeljenih boju proti korupciji in podkupovanju, podjetja lahko pojasnijo tudi, kako ocenjujejo boj proti korupciji in podkupovanju, sprejemajo ukrepe za preprečevanje ali zmanjševanje negativnih učinkov, spremljajo učinkovitost ter obveščajo o tej zadevi znotraj podjetja in zunaj njega
 - Drugo, kot npr. oskrbovalne verige

Smernice napotujejo tudi na uporabo okvirov, pri čemer naj bi podjetje lahko pri pripravi izjave o nefinančnem poslovanju uporabljalo kakovostne in splošno priznane nacionalne okvire, okvire EU ali mednarodne okvire. Smernice, kar predlagajo tudi posebna navodila, naj bi velikim podjetjem, ki kotirajo na borzi, pomagala pri pripravi opisa politike raznolikosti odborov, ki ga vključijo v svojo izjavo o upravljanju podjetja. Opis politike raznolikosti odborov sicer ni sestavni del izjave o nefinančnem poslovanju. Zato ta oddelek smernic ne posega v potrebo po razkritju bistvenih informacij o raznolikosti v okviru izjave o nefinančnem poslovanju.

Evropska komisija (2019) je kasneje objavila še smernice za poročanje o učinkih na področju okolja oziroma podnebja. Le-te v praksi predstavljajo nov dodatek k obstoječim smernicam o nefinančnem poročanju, ki ostajajo v veljavi.

Letos pa je Evropska komisija (2021a) pripravila predlog Direktive o spremembi Direktive glede poročanja podjetij o trajnostnosti. Le-ta bi spremenila obstoječe zahteve glede poročanja. Predlog predvideva naslednje:

- razširja področje uporabe na vsa velika podjetja in vsa podjetja, ki kotirajo na organiziranih trgih (razen mikro podjetij, ki kotirajo na borzi)
- zahteva revizijo (zagotovilo) poročanih informacij
- uvaja podrobnejše zahteve glede poročanja in zahtevo po poročanju v skladu z obveznimi standardi trajnostnega poročanja EU
- od podjetij zahteva, da poročane podatke digitalno označijo, zato, da bi bili elektronsko berljivi in bi jih bilo mogoče posredovati v enotno evropsko dostopno točko (kar je predvideno v akcijskem načrtu za unije kapitalskih trgov)

Predlog sicer ne postavlja novih zahtev glede poročanja za mala podjetja in druge organizacije (kar bi bilo lahko relevantno za slovenska socialna podjetja). Kljub temu pa se številna majhna in srednje-velika podjetja (MSP) soočajo z naraščajočimi zahtevami po poročanju nefinančnih učinkov – običajno pri bankah in velikih podjetjih, s katerimi poslujejo. Tako lahko pričakujemo, da bo to postala običajna praksa za podjetja vseh velikosti. Zato Evropska komisija vzporedno z novimi pravili, ki jih danes predlagajo velika podjetja, predlaga tudi razvoj ločenih, sorazmernih standardov za MSP. MSP, ki kotirajo na organiziranih trgih kapitala, bi lahko te preprostejše standarde uporabila za izpolnjevanje svojih zakonskih obveznosti poročanja, medtem ko MSP, ki ne kotirajo na borzi, lahko uporabijo standarde prostovoljno. Ti standardi bi bili skrbno prilagojeni zmogljivostim MSP (Evropska komisija, 2021b).

Osnutke omenjenih standardov naj bi razvila Evropska svetovalna skupina za finančno poročanje (EFRAG). Standardi bodo prilagojeni politikam EU, hkrati pa bodo temeljili na mednarodnih pobudah za standardizacijo in tudi prispevali k njej. Prvi niz standardov naj bi bil sprejet oktobra 2022. Evropska komisija (2021b) navaja, da bodo Standardi skladni z ambicijami evropskega zelenega dogovora in z obstoječim evropskim pravnim okvirom, uredbo o razkritju trajnostnih financ in uredbo o taksonomiji. Hkrati je v interesu EU in evropskih podjetij ter vlagateljev, da imajo standarde, ki so globalno usklajeni. Standardi EU bi morali vključevati bistvene elemente globalno sprejetih standardov, ki se trenutno razvijajo. V tem delu navaja International Financial Reporting Standards (IFRS) in Sustainability Standards Board, in druge iniciative kot so Global Reporting Initiative (GRI), the Sustainability Accounting Standards Board (SASB) in International Integrated Reporting Council (IIRC) itd.

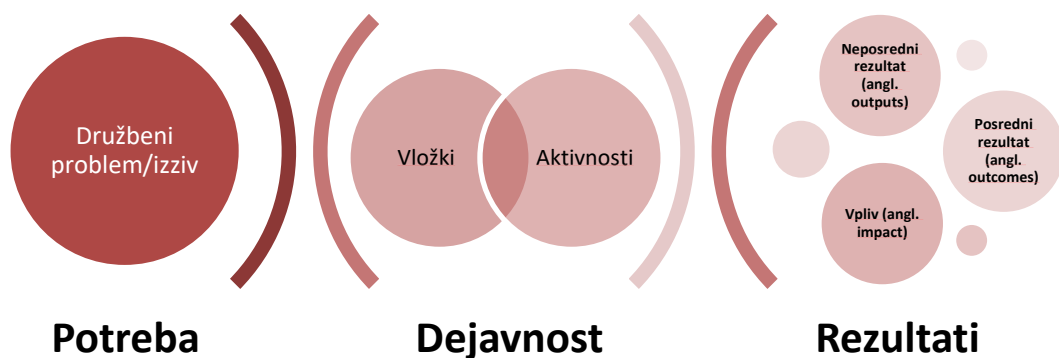

4 METODOLOŠKI OKVIR ZA MERJENJE DRUŽBENIH UČINKOV

Pregled metodologij, ki se uporabljajo za merjenje družbenih učinkov pokaže, da ne obstaja standardizirana metodologija merjenja. Je pa pri večini predlaganih pristopov in načinov mogoče že nekaj časa opaziti skupna izhodišča in poenotenje pri osnovnih korakih v procesu merjenja družbenih učinkov. To so identifikacija družbenih učinkov, ki jih želimo ustvariti, identifikacija deležnikov pri katerih nastajajo družbeni učinki, teorija sprememb z modelom verige vrednosti učinkov, način in postopek merjenja ter poročanja o vložkih, aktivnosti in doseženih rezultatih, in želja po učenju ter izboljšanju procesa ustvarjanja in merjenja družbenih učinkov (GECES, 2014).

V okviru konvergence različnih metodologij merjenja gre gotovo najprej izpostaviti metodološki okvir, ki ga danes najdemo pri večini aplikativnih pristopov in načinov merjenja družbenih učinkov, to je teorija sprememb in model verige vrednosti učinkov (angl. impact value chain). Le-ta predstavlja sistematični opis procesa ustvarjanja učinkov in povezav med vložki in aktivnosti ter rezultati dejavnosti oziroma organizacij. Kot je razvidno na sliki 1, vsaka dejavnost naslavlja določeno potrebo in želi reševati določen družbeni problem ali izziv. Opravljanje dejavnosti zahteva določene vložke in pomeni opravljanje določenih aktivnosti. Namen opravljanja dejavnosti je generiranje zastavljenih rezultatov. Rezultati pa se lahko kažejo v različnih oblikah, nekateri so zelo neposredni in oprijemljivi, drugi posredni in/ali manj oprijemljivi. Rezultati pa lahko pomenijo tudi vplive izven ciljne populacije oz. vplive na širšo družbo.

Slika 4.1: Veriga vrednosti učinkov

Vir: Prirejeno po različnih virih.

Ker ne obstaja uveljavljena slovenska terminologija in izrazi, s katerimi bi lahko nedvoumno označili pojme, ki nastopajo v zgoraj predstavljenem modelu, se pa nam zdi pomembno ustrezno razumevanje posameznih pojmov, želimo podrobneje izpostaviti in definirati ključne elemente. Najprej je potrebno ločiti med samo dejavnostjo organizacije oziroma vloženimi sredstvi in aktivnostmi ter rezultati dejavnosti, ki se lahko zajamejo z različnih vidikov.

Dejavnost najprej generira **neposredne rezultate (angl. outpute)**, kar razumemo kot oprijemljive rezultate izvajanja dejavnosti oziroma aktivnosti. Le-ti lahko generirajo **posredne rezultate (angl. outcomes)**, ki predstavljajo manj oprijemljive spremembe zaradi izvedenih aktivnosti. **Vpliv (angl. impact)** razumemo kot posredne rezultate prilagojene za tiste rezultate, ki niso izključno posledica aktivnosti (in bi se zgodili tudi v primeru, da aktivnosti ne bi bile izvedene) ali kot vplive izven ciljne populacije ali vplive na širšo družbo (EVPA, 2015).

Merjenje družbenih učinkov tako pomeni merjenje različnih oblik rezultatov, pri čemer je enostavno izmeriti neposredne rezultate (angl. outputs), težje posredne rezultate (angl. outcomes), ker ti navadno niso oprijemljivi, še težje pa vpliv (angl. impact), saj se le-ta kaže kot učinek v družbi, tudi izven ciljne populacije, oziroma pomeni samo tiste rezultate, ki so izključno posledica aktivnosti, ne pa tudi drugih sprememb, ki bi se zgodile tudi v primeru, da aktivnosti ne bi bile izvedene.

Eden izmed okvirov, ki jasno predstavlja in utemeljuje proces merjenja družbenih učinkov ter je mogoče najbolj relevanten za socialna podjetja, to je pristop European Venture Philanthropy Association (EVPA, 2015) predlaga naslednje korake:

1. Definiranje ciljev
2. Analiza deležnikov
3. Merjenje rezultatov
4. Verifikacija in ovrednotenje rezultatov
5. Spremljanje in poročanje

Pri **definiciji ciljev** gre za ključen korak, znotraj katerega je potrebno sodelovanje vseh deležnikov in konsenz. V tem koraku se postavi relevantne cilje, pri čemer se je potrebno zavedati, da bolj kot so definirani cilji specifični, bolj natančno bo mogoče meriti ustvarjene rezultate. Pri definiranju ciljev aktivnosti je najprej potrebno jasno opredeliti družbeni problem/izziv in šele potem cilje, ki jih želimo doseči. V tem koraku je potrebno načrtovati tudi merjenje, torej, kakšen je namen merjenja, katere vire, kot so finančni, človeški, tehnološki in čas, in koliko le-teh je mogoče nameniti merjenju, s kakšno stopnjo natančnosti želimo meriti ustvarjen učinek itd. (EVPA, 2015).

V okviru **analize deležnikov** gre za razumevanje pričakovanj različnih deležnikov in njihovega prispevka k ustvarjanju rezultatov. Tudi v tem koraku je pomembno sodelovanje različnih deležnikov (EVPA, 2015).

Merjenje rezultatov se začne šele v tretjem koraku. Kot rečeno, lahko z merjenjem naslovimo različne člene v verigi vrednosti oziroma različno definirane kategorije rezultatov. Najlažje je izmeriti neposredne rezultate (angl. outputs), težje posredne rezultate (angl. outcomes), še težje pa vpliv (angl. impact). Pri merjenju rezultatov si pomagamo z indikatorji ali kazalniki. Kazalniki morajo odražati zastavljene cilje in naj bi jih, kolikor je le mogoče, izbirali iz javnih baz. To nam kasneje olajša ovrednotenje doseženih rezultatov. Če ustreznih indikatorjev ne najdemo, se priporoča oblikovanje lastnih indikatorjev. Pri tem pa upoštevamo, da so indikatorji skladni z namenom in cilji aktivnosti in SMART, kar pomeni »Specific, Measurable, Achievable, Relevant and Time-bound« ali v prevodu specifični, merljivi, dosegljivi, relevantni in časovno omejeni (EVPA, 2015). Pri tem se posebej izpostavlja razumevanje sprememb in fokus na materialno pomembne rezultate (EVPA, 2019a).

Poseben izziv pri merjenju rezultatov je merjenje vpliva (angl. impact). Pri vplivu se je potrebno omejiti na rezultat, ki se pokaže mogoče tudi izven ciljne populacije in res kaže samo rezultat, ki ga ja mogoče

pripisati izključno aktivnostim. Merjenje vpliva je zato zelo kompleksna naloga, pri kateri gre za v akademski diskusiji, presojo in oceno vsega tistega, česar ne moremo pripisati aktivnostim, vendar se vseeno kaže v izmerjenem vplivu. To pomeni, da izmerjen vpliv potrebno prilagajati za:

- Vpliv, ki bi se zgodil tudi v primeru, da aktivnosti ne bi bile izvedene oziroma mrtvo izgubo (angl. deadweight)
- Vpliv dejanj ali aktivnosti drugih, ki je prav tako prispevajo k izmerjenemu vplivu (angl. attribution)
- Zmanjševanje vpliva v času (angl. drop-off)
- Vplive izven ciljne populacije oziroma spremembe prvotnih situacij ali položaje drugje, ki so lahko pozitivni ali negativni (angl. displacement), prav tako pa tudi nezaželene posledice oziroma rezultate aktivnosti

Pri merjenju vpliva gre tako za analizo kavzalnosti oziroma povezav med vzrokom in posledico. V primeru merjenja vpliva to pomeni analizo in oceno v kakšnem delu so aktivnosti vzrok za rezultate. Ta analiza in ocena pa je zelo kompleksna, saj je to mogoče vpliv oceniti le kot razliko med rezultati na posamezniku ciljne populacije z in brez aktivnosti ali intervencije. Problem, s katerim se ocenjevalec sooča, je problem nezmožnosti opazovanja istega subjekta v dveh različnih situacijah (angl. problem of unobservable counterfactual).

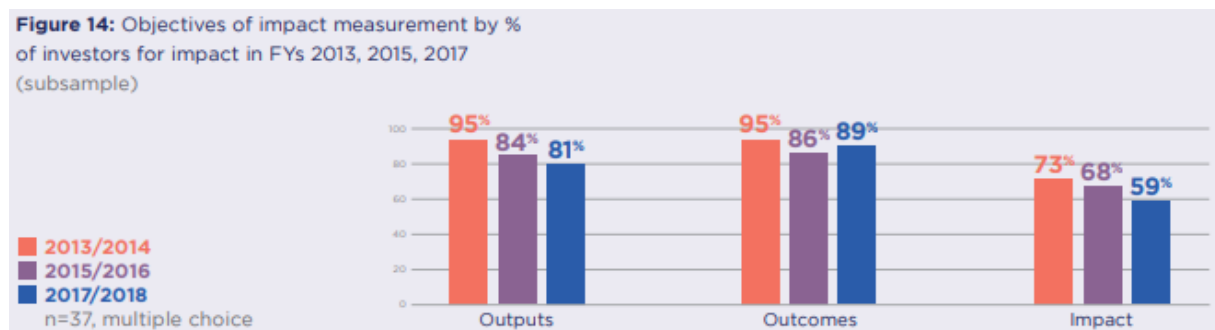
To se v praksi rešuje z različnimi statističnimi tehnikami s katerimi se generira dve skupini posameznikov, ki sta statistično enaki, a s to razliko, da imamo v prvi skupini udeležence oziroma posameznike, ki so bili obravnavani z intervencijo, v drugi pa neudeležence, ki jo imenujemo kontrolna skupina (angl. treatment group). Če sta skupini res identični in se razlikujeta le v tem, da so na prvo vplivale aktivnosti oziroma je ta bila obravnavana z intervencijo, druga pa ne, je razliko v vplivu – vrednosti izmerjenega indikatorja, mogoče v celoti pripisati aktivnostim.

Obstajata načeloma dva načina za oblikovanje kontrolne skupine, to je način »prej in potem« in način »z in brez«. Pri določanju kontrolne skupine in tudi ocenjevanju razlike oziroma vpliva pa se v praksi uporabljajo naslednje metode/modeli: metoda naključne izbire (angl. Randomized Selection Method), metoda regresijske prekinitve oziroma nezveznosti (angl. Regression Discontinuity Design), metoda razlike-v-razliki (angl. Difference-in-Differences) in paritev ali uparjanje (angl. Matching).

Zaradi omenjenih izzivov in kompleksnosti merjenja vpliva, se v praksi le-ta redko naslavlja in meri. Posebej na ravni projektov ali podjetij, saj je to za izvajalce ali podjetje prezahtevno. To kažejo tudi podatki raziskav, ki jih izvaja EVPA (slika 4.2). Delež investitorjev, ki merijo vpliv je manjši kot delež tistih, ki merijo neposredne rezultate (angl. outputs) ali posredne rezultate (angl. outcomes). Poleg tega podatki kažejo na upadanje deleža investitorjev, ki meri vpliv (angl. impact). Kot navaja EVPA (2019b), bi lahko sklepali, da se investitorji verjetno vse bolj zavedajo težav in tudi stroškov povezanih z merjenjem, in tako postajajo bolj realni pri merjenju in poročanju o rezultatih.

Slika 4.2: Merjenje neposrednih rezultatov (angl. outputs), posrednih rezultatov (angl. outcomes) in vpliva (angl. impact) v praksi, % investitorjev

Vir: EVPA, 2019b.

Zato EVPA priporoča, da se pri merjenju fokusira na neposredne rezultate (angl. outputs) in posredne rezultate (angl. outcomes). Ker pa lahko slednji vključujejo učinke, ki niso direktno povezani z aktivnostmi, pa se svetuje, da se razmisli o dejavnikih zaradi katerih bi bili lahko pravi učinki ali vplivi drugačni (EVPA, 2015).

Potem ko izmerimo rezultate, je potrebno **rezultate verificirati in ovrednotiti**. Namen tega je potrditi ugotovljene rezultate in jih tudi ovrednotiti glede na zastavljene cilje. Pri verifikaciji se uporabljajo primerjave s podobnimi aktivnostmi ali intervencijami, lahko pa tudi intervjuji s predstavniki deležnikov, medtem ko gre pri ovrednotenju rezultatov za primerjavo s ciljnim vrednostmi (EVPA, 2015).

Spremljanje in poročanje, kar se predvideva v zadnjem, petem koraku, pomeni ugotavljanje uspešnosti in tudi načina izvajanja aktivnosti ter komuniciranje rezultatov z deležniki (EVPA, 2015). Spremljanje pomeni tudi presojo zbranih indikatorjev rezultatov in tudi aktivnosti tudi z namenom učenja in vplivanja na izvajanje aktivnosti v prihodnje. Le-to je zato mogoče v tem delo bolj fokusirano na vložke in aktivnosti ter neposredne rezultate (angl. outputs).

5 OKVIRI IN STANDARDI NEFINANČNEGA POROČANJA

Organizacije se pri merjenju in poročanju nefinančnih učinkov naslanjajo na različne okvire in standarde. Najbolj pogosto se pri pripravi trajnostnih poročil v podjetjih uporabljajo GRI standardi, ki so jih razvili pri Global Reporting Initiative. KPMG (2020) ugotavlja, da kar 67% analiziranih velikih in srednje velikih podjetij uporablja GRI standarde. Ostala podjetja uporabljajo smernice borz ali smernice drugih organizacij, med katerimi izpostavljam Sustainability Accounting Standards Board (SASB) in standarde International Standards Organization (ISO).

Preden predstavimo najbolj uveljavljene podlage za merjenje in poročanje nefinančnih učinkov, naj omenimo še razlikovanje med okviri in standardi. Okviri zagotavljajo smernice, ki temeljijo na načelih, kako so informacije strukturirane, kako so pripravljene in katere širše teme so v poročilih pokrite. Medtem ko standardi zagotavljajo posebne, podrobne in ponovljive zahteve za to, kaj je potrebno pri vsaki temi poročati, vključno z načini merjenja. Okviri in standardi se dopolnjujejo in so načeloma zasnovani za skupno uporabo.

V nadaljevanju tako najprej predstavljamo okvir celostnega poročanja – IR okvir, ki predstavlja načela in smernice za pripravo posameznih vsebin. Za tem pa dvoje v praksi najbolj uveljavljenih standardov nefinančnega poročanja – GRI in SASB standarde, ki podrobneje predstavljajo merjenje in poročanje o posameznih vsebinah in tudi panožno-specifična razkritja.

Čeprav je mogoče različne standarde razumeti kot konkurenčne ali alternativne rešitve, je njihov razvoj prej pripeljal do komplementarnih rešitev. Različni standardi so namreč zasnovani za izpolnjevanje različnih namenov in potreb ter temeljijo na različnih pristopih do materialnosti. Standardi SASB se npr. osredotočajo na vprašanja ESG, za katera se pričakuje, da bodo imeli finančno pomemben vpliv na organizacijo in so tako namenjeni zadovoljevanju potreb vlagateljev in drugih ponudnikov kapitala. Standardi GRI pa se osredotočajo na ekonomske, okoljske in družbene vplive organizacije v zvezi s trajnostnim razvojem, ki je zanimiv za širši spekter deležnikov.

5.1 Celostno poročanje in IR okvir¹

Okvir celostnega poročanja ali IR okvir (angl. Integrated Reporting Framework) je razvila organizacija International Integrated Reporting Council (IIRC). IR okvir določa ključna načela in elemente vsebine integriranega poročila. Po eni strani omogoča fleksibilnost, saj imajo organizacije zelo različne značilnosti delovanja in tako potrebe po razkrivanju in poročanju, po drugi strani pa uvaja določena poenotenja in tako primerljivost med organizacijami. Okvir ne predpisuje specifičnih kazalnikov, metode merjenja in vsebin, ki bi jih morala poročati organizacije. To namreč ostaja v domeni organizacij, ki morajo presoditi, katere zadeve so materialne in kako jih razkriti, vključno z uporabo splošno sprejetih metod merjenja.

IR okvir definira integrirano poročanje kot proces, ki temelji na integriranem razmišljanju (angl. integrated thinking) in rednem integriranem poročanju organizacije o ustvarjanju vrednosti skozi čas. Integrirano poročanje združuje pomembne informacije o strategiji, upravljanju, uspešnosti in priložnostih organizacije na način, ki odraža poslovni, družbeni in okoljski kontekst. Na ta način pokaže, kako organizacija skrbi in kako ustvarja vrednost zdaj in kako bo vrednost ustvarjala v prihodnosti. Integrirano poročanje tako ni le predpisani postopek poročanja. Ker temelji na integriranem ali sistemskem razmišljanju, spodbuja in omogoča boljše razumevanje, kako se ustvarja vrednost, in izboljšuje sprejemanje odločitev v organizaciji. Razumevanje ustvarjanja vrednosti je pomembno tako za investitorje, ki zagotavljajo organizaciji finančni kapital, kot tudi druge deležnike povezane z delovanjem organizacije in družbo v kateri organizacija deluje. IR okvir je bil razvit sicer

¹ Predstavitev IR okvira je povzeta po Integrated reporting (2021).

predvsem za profitna podjetja, je pa lahko uporabljen in prilagojen institucijam v javnem sektorju in neprofitnim organizacijam.

Ker so vse organizacije odvisne od različnih vrst kapitala, IR okvir najprej definira vrste kapitala:

- Finančni
- Proizvodni
- Intelektualni
- Človeški
- Družbeni in
- Naravni

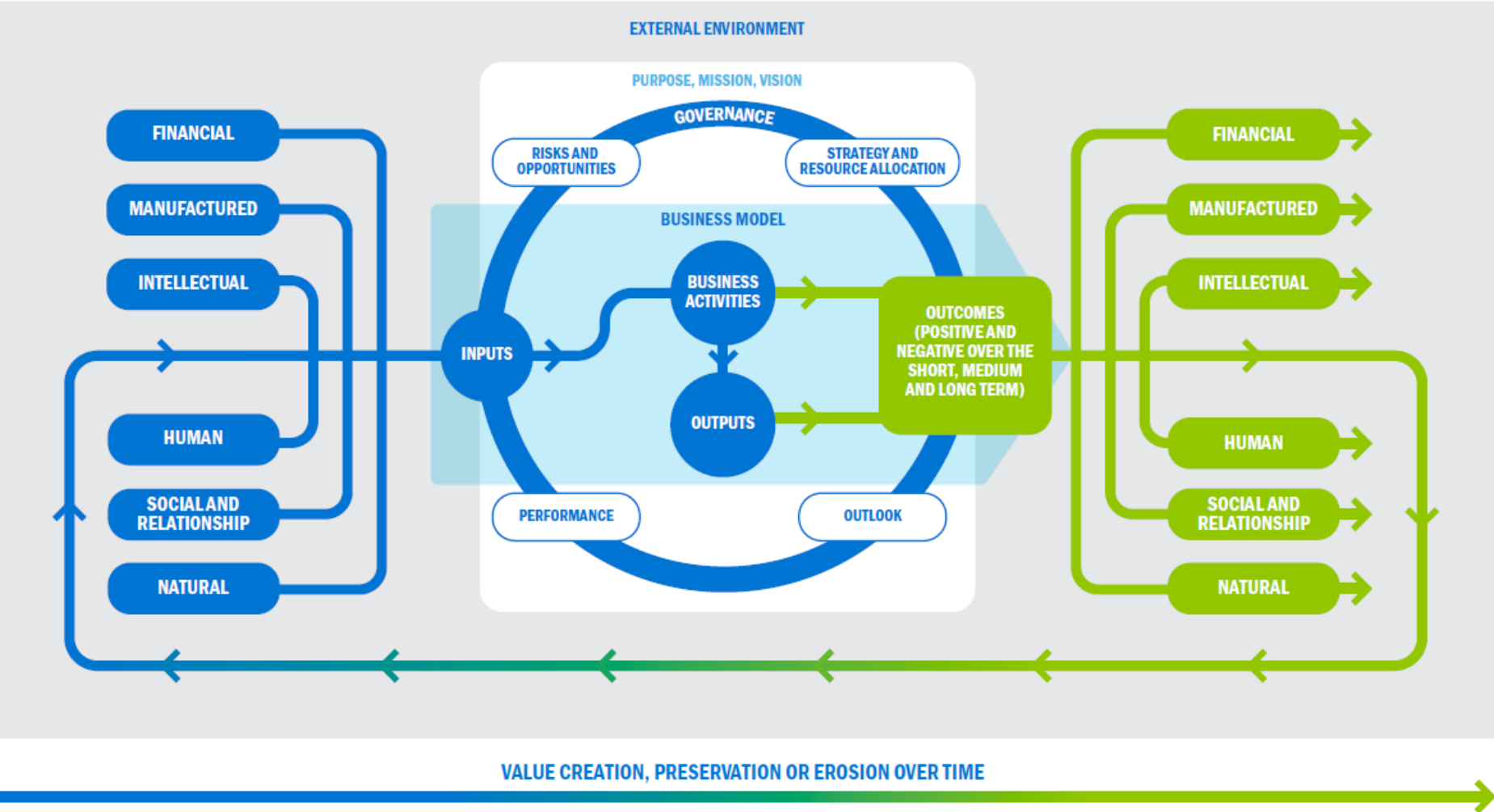
Finančni kapital so finančna sredstva, ki so pridobljena s financiranjem oziroma kot lastniški kapital, dolg, ali nepovratni finančni vložki. Le-ta se uporablja za financiranje sredstev in dejavnosti organizacije. Proizvodni kapital so fizična sredstva organizacije, ki jih organizacija uporablja v proizvodnji ali izvajanju storitev. Le-ta vključuje zgradbe, opremo ipd. Intelektualni kapital predstavlja neopredmetena sredstva organizacije, ki temeljijo na znanju, vključno z intelektualno lastnino, kot so patenti, avtorske pravice, programska oprema, pravice in licence ter tudi znanja, sistemi, postopki in protokoli, ki se uporabljajo v organizaciji. Človeški kapital sestavljajo kompetence ljudi, zmogljivosti in izkušnje ter njihove motivacije za inovacije. Le-ta vključuje usklajenost in podporo okviru upravljanja organizacije, upravljanju tveganja in etične vrednote, kot tudi sposobnost razumevanja, razvoja in izvajanja strategije organizacije, pripadnost in motivacija za izboljšave ter sposobnost vodenja, upravljanja in sodelovanja. Družbeni kapital pomeni institucije in odnose znotraj in med skupnostmi, skupinami deležnikov in drugih omrežij ter sposobnost izmenjave informacij za izboljšanje, individualno in kolektivno dobro počutje. Le-ta vključuje skupne norme in vrednote ter vedenja, odnose s ključnimi deležniki in zaupanje in pripravljenost vključevanja, neopredmetena sredstva, povezana z blagovno znamko in ugled, ki ga ima organizacija ter družbeno licenco organizacije za delovanje. Naravni kapital sestavljajo vsi obnovljivi in neobnovljivi okoljski viri ter procesi, ki zagotavljajo blago ali storitve, ki podpirajo preteklo, sedanjo ali prihodnjo blaginjo organizacije. Le-ta vključuje zrak, vodo, zemljo, minerale in gozdove, biotsko raznovrstnost in ohranjenost ekosistemov.

Vrednost, ki jo ustvarja organizacija skozi čas se manifestira v spreminjanju vrednosti posameznih vrst kapitalov. Te spremembe so posledica dejavnosti in rezultati dejavnosti organizacije. Npr. finančni kapital organizacije se poveča, ko organizacija ustvari dobiček, človeški kapital pa izboljša, ko zaposleni postanejo bolj usposobljeni. Poleg povečevanja ali zmanjševanja se kapitali organizacije lahko preoblikujejo. Npr. ko organizacija izboljša svoj človeški kapital prek usposabljanja zaposlenih, s tem ustvari določene stroške, kar zmanjša finančni kapital.

Kot je razvidno na sliki 5.1, se ustvarjanje vrednosti dogaja v širše definiranem okolju, ki ga določajo ekonomske razmere, tehnologija, družbeni izzivi ipd.. V središču ustvarjanja vrednosti in tako organizacije pa je poslovni model, ki definira vložke (angl. inputs) – kapitali, aktivnosti oziroma dejavnost organizacije in rezultate aktivnosti (angl. outputs). Posredni rezultati aktivnosti (angl. outcomes) se kažejo na spremembah različnih kapitalov. Ker so kapitali zelo široko definirani, je tako mogoče zajeti posredne rezultate tako znotraj kot zunaj organizacije.

Slika 5.1: Ustvarjanje vrednosti v organizaciji

Vir: Integrated Reporting (2021).

Pri pripravi integriranega poročila organizacije, IR okvir napotuje na upoštevanje sedmih ključnih načel, to so:

1. Strateški fokus in osredotočenje na prihodnost
2. Povezanost informacij
3. Odnosi z deležniki
4. Materialnost
5. Natančnost
6. Zanesljivost in popolnost ter
7. Konsistentnost in primerljivost

V integriranem poročilu naj bi tako organizacije predstavile vpogled v strategijo in sposobnost ustvarjanja vrednosti oziroma vplivati na različne vrste kapitalov. Poročilo naj bi predstavljalo celostno sliko kombinacij, povezav in odvisnosti dejavnikov, od katerih je odvisno ustvarjanje vrednosti. Zato je pomembno upoštevati povezanost posameznih informacij pri vseh elementih poročila, kot tudi preteklimi in prihodnjimi obdobji, kapitalih, finančnih in drugih informacijah, kvantitativnih in kvalitativnih informacijah itd. Poročilo mora predstaviti odnose z vsemi relevantnimi deležniki organizacije, kot tudi pokazati kako organizacija razume njihove potrebe in interese. Poročilo mora vključevati za ustvarjanje vrednosti materialno pomembne dejavnike. Ključno pri opredeljevanju materialnosti je definiranje mej poročanja (ang. reporting boundary), ki pri integriranem poročilu presega meje finančne entitete oziroma meje definirane s kontrolo organizacije. Poročilo mora vsebovati natančne, zanesljive in popolne informacije. Slednje pa pomeni vključevanje tako pozitivnih kot negativnih aktivnosti in rezultatov. Prav tako morajo biti informacije vsebovane v poročilih konstantne v času, da se zagotavlja primerljivost.

Integrirano poročilo naj bi vsebovalo osem vsebinskih sklopov:

1. Organizacijski pregled in zunanje okolje
2. Upravljanje
3. Poslovni model
4. Tveganja in priložnosti
5. Strategija in alokacija sredstev
6. Uspešnost
7. Obeti
8. Podlage za pripravo in poročanje

Z vidika poročanja o ustvarjenih učinkih, kar je relevantno za pripravo modela merjenja o družbenih učinkih v socialnih podjetjih, v nadaljevanju podrobneje predstavljamo tretji in šesti vsebinski sklop, to so priporočila za pripravo predstavitev Poslovnega modela in Uspešnosti. Poslovni model predstavlja proces transformacije vložkov (angl. inputs) v neposredne rezultate (angl. outputs) in posredne rezultate (angl. outcomes), skladno s strategijo ustvarjanja vrednosti. To pomeni, da je potrebno najprej predstaviti izhodiščno stanje oziroma vložke, pri čemer je potrebno razkriti povezave s kapitali. Potem se predstavi aktivnosti oziroma dejavnost organizacije in šele potem rezultate. Pri predstavitvi rezultate se začne z neposrednimi rezultati (angl. outputs), ki predstavljajo proizvode in/ali storitve, ki jih ustvarja organizacije, med njimi tudi neželene, kot so npr. odpadki, emisije ipd., nadaljuje pa s posrednimi (angl. outcomes). Le-ti se kažejo lahko tako znotraj kot zunaj organizacije in pomenijo tako pozitivne kot negativne učinke na različne vrste kapitalov.

Pri predstavitvi uspešnosti se presodi doseganje postavljenih strateških ciljev. Pri tem naj bi se uporabilo tako kvantitativne kot kvalitativne kazalnike. Enako kot že v okviru predstavitve poslovnega modela je potrebno pokazati in ovrednoti vpliv na spreminjanje kapitalov. Organizacija pokaže tudi stanje na področju odnosov z deležniki in kako uspešna je pri naslavljanju njihovih potreb in interesov. Nenazadnje, pomembno je pokazati tudi povezave s preteklimi rezultati, kot tudi obeti.

5.2 GRI standardi poročanja o trajnostnem razvoju

GRI standarde razvijajo pri neodvisni mednarodni organizaciji Global Reporting Initiative. GRI standardi so modularni sistem medsebojno povezanih standardov. Organizacijam omogočajo strukturirano izmeriti in poročati o učinkih svojih aktivnosti.

Obstajajo tri skupine standardov (GRI, 2021):

- Univerzalni standardi (angl. Universal standards), ki so relevantni za vse organizacije.
- Sektorski standardi (angl. Sector standards), ki se uporabljajo za posamezne sektorje.
- Tematski standardi (angl. Topic standards), od katerih je vsak posvečen določeni tematiki oz. učinkom

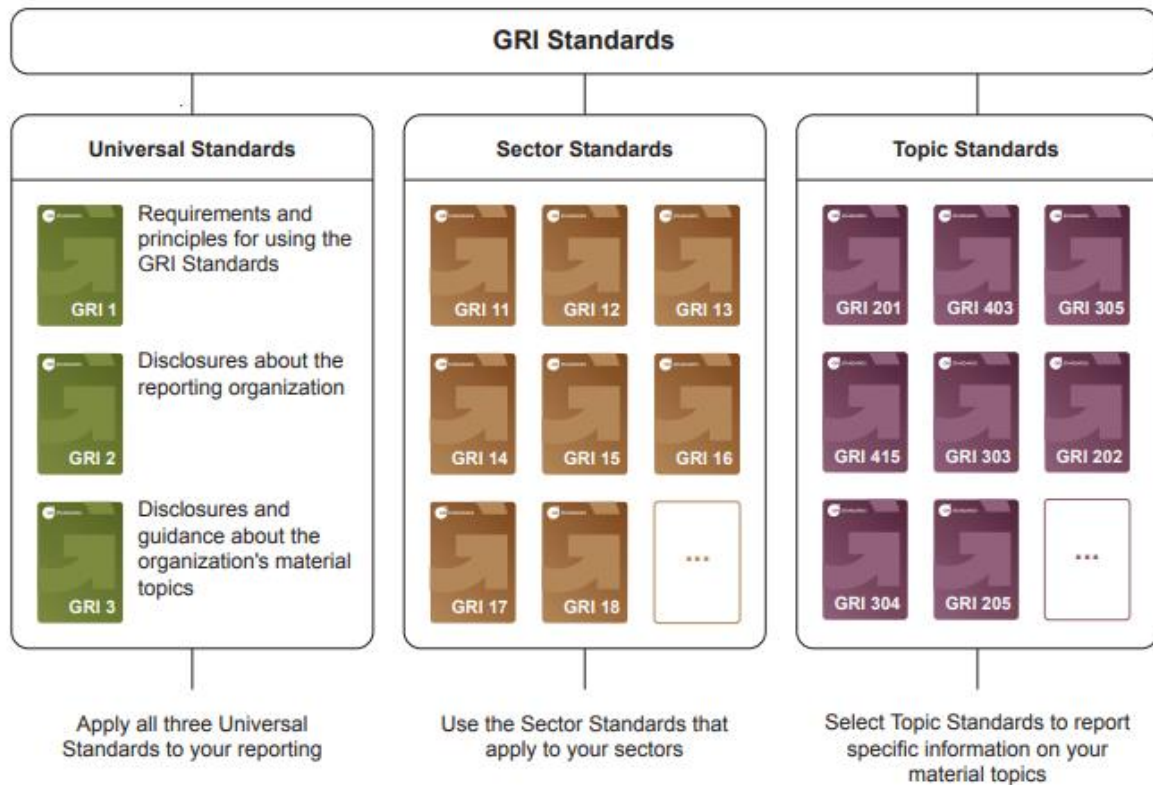
Univerzalni standardi so splošni standardi, ki opisuje namen standardov, pojasnjujejo koncepte, in razlagajo, kako standarde uporabljati. Univerzalni standardi določajo tudi načela – kot npr. natančnost, ravnotežje, in preverljivost, ki so pomembni za kakovostno poročanje. Navajajo zahteve, ki jih mora organizacija izpolnjevati, če želi poročati v skladu s standardi GRI. Poleg tega standardi v tem delu navajajo potrebna razkritja v zvezi z organizacijo – njeno organizacijsko strukturo in prakso poročanja, ki pomaga opredeliti kontekst za razumevanje učinkov organizacije. Nenazadnje standardi v tem delu predstavijo potrebne korake preko katerih lahko organizacija določi teme, ki so pomembne za učinke, ki jih ustvarja in določi materialno pomembne teme oziroma učinke.

Sektorski standardi ciljajo na povečanje kakovosti, popolnosti in konsistentnosti poročanja. Načrtuje se pripravo standardov za 40 sektorjev, danes na voljo le za sektor z največjimi učinki, to je sektor »Nafta in plin«. Sektorski standardi bodo pokrivali teme, ki so pomembne za večino organizacij v določenem sektorju in bodo navajali ustrezna razkritja za poročanje o teh temah.

Tematski standardi vsebujejo določila glede poročanja o posameznih temah oziroma vrstah učinkov, kot npr. standarde o odpadkih, zdravju in varnosti pri delu ipd. Vsak standard v tem delu vključuje pregled teme in razkritja, specifična za posamezno temo in kako organizacija obvladuje posamezne učinke. Organizacija uporabi tiste tematske standarde, ki ustrezajo določenim materialnim temam organizacije.

Slika 5.2: Struktura GRI standardov

Vir: GRI (2021a).

Pred začetkom merjenja in poročanja se organizacijam svetuje, da se seznanijo s koncepti in načeli, ker gre za poročanje skladno s standardi, pa tudi vseh potrebnih predpogojih in zahtevah, da bi lahko poročilo bilo skladno z GRI standardi. To je vsebovano v standardu GRI 1 (GRI, 2021a). Merjenje in poročanje se začne z identifikacijo in oceno pomembnosti učinkov. Pri tem je pomembno razumeti okvire in kontekst organizacije. Pri tem organizacije uporabijo GRI 2, ki definira razkritja za različne aktivnosti organizacije in GRI 3, ki predstavlja proces identifikacije učinkov in njihovega pomena. Pri tem so lahko v pomoč tudi sektorski standardi, saj ti podrobneje predstavljajo značilnosti posameznih sektorjev in tako omogočajo bolj natančno definirati učinke (GRI, 2021a).

Ko organizacija definira učinke in njihov pomen, se je potrebno odločiti, kaj od tega poročati. V tem delu gre za prioritizacijo učinkov oziroma izbiro materialno pomembnih tem. Pri tem se priporoča grupiranje učinkov glede na temo ali področje. Postopek je skladno s standardi treba tudi dokumentirati in potem razkriti. Tudi v tem delu se uporabi standard GRI 3, v pomoč pa so lahko tudi tukaj sektorski standardi (GRI, 2021a).

Ko so določene teme in učinki, organizacija začne z merjenjem in zbiranjem podatkov. Kaj in kako meriti in poročati je definirano tako v tematskih standardih in sektorskih standardih. V njih je jasno razvidna struktura poročanja, poleg zahtev, pa tudi priporočila in usmeritve kako pripraviti kakovostno in transparentno poročilo (GRI, 2021a).

Poročanje skladno z GRI standardi omogoča tudi enostavno navezavo na SDG cilje. GRI (2021b) npr. po posameznih SDG ciljih predstavlja razkritja organizacije in standarde, ki urejajo posamezna razkritja. To pa organizacijam omogoča boljše razumeti, komunicirati in upravljati prispevek k trajnostnem razvoju.

5.3 SASB standardi in trajnostno računovodstvo²

SASB standarde razvija Sustainability Accounting Standard Board. Ta od novembra 2020 deluje pod okriljem Value Reporting Foundation pod katero je prišlo do združitve SASB in IIRC. Združitev, ki je bila formalizirana v letu 2021, pomeni nov korak k poenostavitvi poročanja o nefinančnih učinkov in gotovo korak k standardizaciji tako praks merjenja in poročanja in tako večji primerljivosti učinkov, ki jih ustvarjajo različne organizacije. SASB standardi usmerjajo razkritja finančno pomembnih informacij o trajnostih elementih in učinkih organizacij svojim vlagateljem. Čeprav so standardi navezani na IR okvir, se lahko uporabljajo ali v povezavi z njim, lahko pa tudi samostojno.

SASB standarde odlikujejo naslednje posebnosti:

- Poročanje trajnostnih vsebin, ki so finančno-materialne, kar pomeni, da imajo vpliv na finančno uspešnost organizacije
- Standardi so razviti za panoge, ker se vsebine in učinki razlikujejo po panogah
- Standardi napotujejo na razkritja, ki so pomembna za odločitve investitorjev
- Uporaba standardov je stroškovno učinkovita

Standardi, ki so na voljo za 77 panog, opredeljujejo podskupino okoljskih, in socialnih vprašanj ter vprašanj upravljanja (ESG), ki so najbolj pomembna za finančno uspešnost v vsaki panogi. Za vsako od panog, standardi definirajo minimalni nabor finančno-materialnih trajnostnih tem – dimenzij in povezanih elementov.

Podjetja znotraj določene panoge imajo navadno podobne modele ustvarjanja vrednosti. Tako SASB standardi pri klasifikacij izhajajo iz klasifikacije Sustainable Industry Classification System (SICS), ki je bila razvita z namenom združevanja organizacij na podlagi skupnih trajnostnih tveganj in priložnosti. S tem se omogoča osredotočenje na informacije, ki so najbolj pomembne za ta model ustvarjanja vrednosti.

SASB standardi ločijo najprej 5 splošnih dimenzij, to so:

1. Okolje
2. Družbeni kapital
3. Človeški kapital
4. Poslovni model in inovacije
5. Vodenje in upravljanje

Znotraj splošnih dimenzij so različna števila splošnih elementov. Znotraj dimenzije okolje so npr. GHG izpusti, kakovost zraka, upravljanje z energijo, upravljanje z vodo in odpadno vodo, upravljanje z odpadki in nevarnimi snovmi in okoljski vplivi, znotraj dimenzije družbeni kapital, človekove pravice in

² Predstavitev je povzeta po SASB (2021).

odnosi z skupnostjo, zasebnost kupcev, varnost podatkov, dostop in dostopnost, kakovost produkta in varnost, blaginja kupca, prodajne prakse in označevanje, znotraj dimenzije človeški kapital, prakse upravljanja z zaposlenimi, zdravje in varnost zaposlenih, vključevanje zaposlenih, različnost in vključenost, itd.

Pri določanju materialno pomembnih tem – dimenzij in elementov je v pomoč Iskalnik materialnosti (angl. materiality finder), ki za vsako panogo definira splošne dimenzije in njene elemente (glej sliko 5.3). Kot je razvidno, so za vsako panogo pomembne različne teme – dimenzije in elementi, pri nekaterih je teh več, pri drugih manj.

Slika 5.3: Iskalnik materialnosti in primer določanja za nekaj izbranih panog

		6 of SASB's 77 Industries					
Dimension	General Issue Category	Health Care Delivery	Non-Alcoholic Beverages	Electric Utilities & Power Generators	Advertising & Marketing	Auto Parts	Metals & Mining
Environment	GHG Emissions						
	Air Quality						
	Energy Management						
	Water & Wastewater Management						
	Waste & Hazardous Materials Management						
	Ecological Impacts						
Social Capital	Human Rights & Community Relations						
	Customer Privacy						
	Data Security						
	Access & Affordability						
	Product Quality & Safety						
	Customer Welfare						
Human Capital	Selling Practices & Product Labeling						
	Labor Practices						
	Employee Health & Safety						
Business Model & Innovation	Employee Engagement, Diversity & Inclusion						
	Product Design & Lifecycle Management						
	Business Model Resilience						
	Supply Chain Management						
	Materials Sourcing & Efficiency						
	Physical Impacts of Climate Change						
Leadership & Governance	Business Ethics						
	Competitive Behavior						
	Management of the Legal & Regulatory Environment						
	Critical Incident Risk Management						
	Systemic Risk Management						

■ Likely a material issue for companies in the industry

[Want to find your industry?](#)

[Search Industry](#)

[Access the Materiality Map](#)

[Login](#)

Vir: SABS (2021).

Ker se elementi dimenzij razlikujejo po panogah, obstaja za vsak splošen element tudi panožno specifična definicija. Npr. splošni element »Product Quality and Safety« je v standardu za panogo »Health Care Delivery Industry« definiran kot »Quality of Care & Patient Satisfaction«.

Implementacija SASB standardov naj bi potekala po naslednjih korakih:

1. Vzpostavitev podlag oziroma temeljev, kar zahteva integracijo trajnostnih elementov v procese in prakse organizacije

2. Izbira pravega orodja, ki pomeni identifikacijo občinstva, ki ga zanimajo razkritja in njihovih potreb
3. Odločitev kje poročati, kot npr. v letnih poročilih, trajnostnih poročilih, mogoče posebnih SASB poročilih, ipd.
4. Razumevanje SASB standardov in definiranje za organizacijo materialno-pomembnih tem
5. Ocena sposobnosti organizacije za merjenje in poročanje
6. Priprava razkritij, ki bodo podpirala analize in olajšala sprejemanje odločitev
7. Kontinuiran razvoj in izboljšave

6 MERJENJE IN POROČANJE O DRUŽBENIH UČINKIH SOCIALNIH PODJETIJ

Socialna podjetja in ostale organizacije socialne ekonomije so za razliko od tradicionalnih, profitnih podjetij upravljana skladno s širše definiranimi poslanstvi in ne s ciljem maksimizacije dobička ali finančnih rezultatov. Organizacije same, kot tudi ostali deležniki, vključno z investitorji, si zato prizadevajo izmeriti in pokazati tudi družbene učinke, ki jih te organizacije ustvarjajo. Merjenja družbenih učinkov se vsaj v nekaterih državah loteva relativno velik delež organizacij v tem sektorju. Hoffmann et al. (2021) npr. navajajo, da skoraj 68% anketiranih socialnih podjetnikov redno spremlja doseganje svojih ciljev. Podobno je v Franciji, kjer se je z merjenem družbenega učinka v letu 2018 ukvarjalo več kot 53% organizacij socialne ekonomije, skoraj 25% pa jih je to nameravalo storiti v bližnji prihodnosti (KPMG, 2018).

Čeprav so socialna podjetja vodena skladno s širše definiranimi poslanstvi, je presenetljivo, da merjenje in poročanje o nefinančnih učinkih oziroma družbenih učinkih v teh organizacijah ni nič bolje. Pravzaprav je v primerjavi s tradicionalnimi velikimi in srednje-velikimi podjetji situacija celo slabša. Kot navaja OECD (2021) v svoji najnovejši študiji na temo merjenja družbenih učinkov v socialni ekonomiji, so metodologije videti nejasne in fragmentirane. Obstaja namreč veliko število pristopov in načinov, od zelo enostavnih, do zelo kompleksnih, pri čemer prvi pomenijo le merjenje neposrednih rezultatov (angl. outputs), drugi pa skušajo meriti tudi posredne rezultate (angl. outcomes) in vplive (angl. impacts). Zato ni presenetljivo, da je v zadnjih desetih letih prišlo do velikih pričakovanj in pritiska k standardizaciji, kar pa še vedno ni prineslo rezultatov. Kljub pomembnemu napredku, še vedno ni na voljo splošno sprejeta metodologija. Prevladujoče rešitve se pogosto dojemajo kot slabo prilagojene za uporabo v socialni ekonomiji, saj le-te, kot smo predstavili v predhodnih poglavjih, nastajajo predvsem v tradicionalnih podjetjih in pod vplivom institucionalnih investitorjev, ki kljub pogledu izven okvirov finančnih rezultatov, dajejo prednost učinkom, ki imajo vpliv na koncu dolgoročni vpliv na finančno uspešnost poslovanja podjetja.

Države spodbujajo razvoj metodologij in implementacijo merjenja družbenih učinkov na različne načine. Merjenje družbenih učinkov v socialnih podjetjih urejajo z vzpostavljanjem ustreznega okvira politik in zakonodajo, pri implementaciji merjenja pomagajo z razvojem in podporo razvoja smernic in navodil, na različne načine podpirajo razvoj potrebnih kompetenc v organizacijah socialne ekonomije in pogosto tudi same sodelujejo pri merjenju in diseminaciji ugotovitev o ustvarjenih družbenih učinkih

in (OECD, 2021). Kot navaja OECD (2021), se je pri tem potrebno zavedati tako prednosti, kot tudi slabosti različnih načinov spodbujanja. Določene spodbude namreč lahko povzročijo neželene posledice, kot je npr. povečanje bremena v zvezi z merjenjem in poročanjem družbenih učinkov, odvrčanje od inovativnih praks, neenakovredno obravnavo majhnih organizacij itd. Spodbujanje bolj enostavnih metodologij lahko pripomore k širši implementaciji merjenja, lahko pa rezultira tudi v nezmožnosti zajetja bolj kompleksnih rezultatov.

V nadaljevanju najprej predstavljamo različne posege države na področje merjenja družbenih učinkov v socialni ekonomiji v državah EU. V tem delu nas zanima predvsem vloga države pri urejanju in spodbujanju merjenja, saj nam le-to lahko pokaže različne pristope držav pri urejanju tega področja. Potem predstavljamo metodologije in standarde, ki se uporabljajo za merjenje družbenih učinkov v evropskih socialnih podjetjih. Nazadnje predstavljamo nekaj konkretnih orodij, ki se uporabljajo za merjenje družbenih učinkov v evropskih socialnih podjetjih, po katerih bi se lahko zgledovali pri razvoju modela za merjenje družbenih učinkov za slovenska socialna podjetja.

6.1 Ureditev merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij v EU državah

Država, kot že omenjeno, lahko merjenje družbenih učinkov v socialnih podjetjih ureja in spodbuja na različne načine. Predpogoj za uspešno implementacijo je ureditev okvira politik, s čimer države ustvarjajo potrebne pogoje in spodbude za izvajanje merjenja družbenih učinkov (OECD, 2021). V zadnjih letih so nekatere države zato merjenje družbenih učinkov uredile z zakoni ali uredbami, pogosto v okviru spodbujanja socialnega podjetništva ali integracije in upoštevanja družbenih učinkov pri razdeljevanju javnih sredstev in javnem naročanju. Nekatere države so obveznost merjenja in poročanja o družbenih učinkih naložila organizacijam, če so le-te želele pridobiti določen status in tako fiskalne spodbude ali sodelujejo v javnih naročilih. OECD (2021) ugotavlja take prakse v Italiji, Sloveniji, Litvi, Luksemburgu itd.

Države spodbujajo merjenje družbenih učinkov v okviru strategij spodbujanja socialnega podjetništva in razvoja socialne ekonomije. Kot navaja OECD (2021), je to vključeno v bolgarskem akcijskem načrtu za socialno ekonomijo 2018 (Social economy action plan 2018), kjer drugi cilj jasno določa načrt države, da sprejme indeks za merjenje okolja, rezultatov in trendov v razvoju socialne ekonomije na nacionalni ravni. Tudi nemška Nacionalna strategija za vključevanje iz leta 2010 (Nationale Engagementstrategie der Bundesregierung / National Engagement Strategy) je usmerjena v podporo pobudam za razvoj standardov za merjenje in poročanje družbenih učinkov in socialnih inovacij. OECD (2021) omenja tudi švedsko strategijo socialnega podjetništva iz leta 2018 (Social Enterprise Strategy), ki nalaga Švedski agenciji za inovacijske sisteme (Vinnova) nadaljnji razvoj področja merjenja družbenih učinkov, s ciljem krepitve socialnih podjetij in demonstracije, kako te organizacije prispevajo k ustvarjanju vrednosti v družbi in socialnim inovacijam.

Skoraj vse države, tako ali drugače, zagotavljajo socialnim podjetjem usmeritve glede merjenja družbenih učinkov. Države ali njihove institucije ponujajo smernice in vodnike. OECD (2021) navaja, da je nemška vlada podprla razvoj orodja Social Impact Navigator, finska vlada podpira projekt Hyvän Mitta, ki zagotavlja svetovanje in primere merjenja družbenih učinkov organizacij, ki delujejo v socialni ekonomiji, na Nizozemskem pa je vlada podprla razvoj orodja Impact Pad. V nekaterih državah gre

podpora v tem delu še dlje. Nekatere države podpirajo tudi razvoj metodologij in orodij za merjenje družbenih učinkov. OECD (2021) med primeri navaja Irsko in orodje My Journey: Distance Travelled Tool, s katerim se meri učinke socialne vključenosti in programov aktivacije za mehke veščine, Grčijo oziroma Atene, ki je uvedla orodje za evalvacijo socialnih podjetij že v letu 2014 in Belgijo in orodje Impact Wizard Tool.

Nekatere iniciative v EU so tudi s podporo tudi evropskih institucij, prerasle raven smernic in orodij. Nekatere od njih definirajo okvir merjenju. Taka primera sta npr. standard za merjenje družbenih učinkov, ki ga je predlagala Ekspertna skupina pri Evropski skupini za merjenje družbenih učinkov GECES (2015) in v Nemčiji razvit Social Reporting Standard (Social Reporting Standard, 2018).

Nenazadnje velja omeniti spodbude države v obliki podpore razvoju ustreznih kompetenc potrebnih za merjenje družbenih učinkov v socialnih podjetjih. OECD (2021) v tem delu navaja institucije podpornega okolja, kot npr. irski Rethink Ireland, pri katerem gre za investitorja, ki socialnim podjetjem med drugim ponuja tudi svetovanje in podporo pri merjenju družbenih učinkov, in italijanski Torino Social Impact, ki želi v Torino zgraditi ekosistem socialne ekonomije.

Tabela 6.1: Spodbude merjenja družbenega učinka v EU državah

Država	Spodbuba/iniciativa	Vrsta spodbude
Belgija	Sociale Innovatie Fabriek - Impact Wizard / Social Innovation Factory - Impact Wizard	Smernice
Bolgarija	Social economy action plan 2018	Okvir
Estonija	MaaImamuutjad.ee / Registry of changes	Smernice
EU	Social Impact Analysis Handbook	Smernice
EU	Proposed approaches to Social Impact Measurement in European Commission legislation and in practice relating to: EuSEFs and the EaSI.	Smernice
EU	Policy Brief on Social Impact Measurement for Social Enterprises	Okvir
EU	Ex-Ante Impact Assessment & Value Network Analysis for Social innovations	Smernice
EU	Innovative Vocational Social Entrepreneurial Training (INNOVENTER)	Kompetence
EU	Valorisation de l'Impact Social de l'Entrepreneuriat Social (VISES) / Valorisation of the Social Impact of Social Entrepreneurship (VISES)	Smernice
Finska	Hyvän Mitta project / Good measure project	Smernice
Finska	Impact investing center	Kompetence
Francija	La mesure de l'impact social. Après le temps des discours, voici venu le temps de l'action / Measuring social impact. After the time for speeches, now is the time for action	Smernice
Francija	Evaluer la performance des structures d'insertion par l'activité économique (SIAE) – propositions d'indicateurs / Indicators to evaluate the performance of work intergration social enterprises	Smernice
Francija	Petit précis de l'évaluation de l'impact social / Brief details of social impact assessment	Smernice
Francija	Dossier Impact social / Social impact	Smernice
Francija	Alter'guide Evaluer l'utilité sociale de l'Economie Sociale et Solidaire Alter'guide / Evaluating the social utility of the social solidarity economy	Smernice
Nemčija	Social Reporting Standard: Guide to results- based reporting	Smernice
Nemčija	Nationale Engagementstrategie der Bundesregierung / National Engagement Strategy	Okvir
Nemčija	Social Impact Navigator	Smernice
Grčija	Epixeiro Koinonika / Methodology and evaluation tool for social enterprises	Smernice
Grčija	Law 4430/2016 on the Social & Solidarity Economy	Okvir
Madžarska	MarketMate Hungarian National Priority Project (PiacTárs) / Monitoring and assessment of social enterprises	Smernice
Irska	The Social Enterprise Toolkit, Chapter 8 Social Impact	Smernice
Irska	My Journey: Distance Travelled Tool	Smernice
Irska	National Social Enterprise Policy for Ireland	Okvir

nadaljevanje

Italija	Torino Social Impact Decreto 23 luglio 2019 - Gazzetta Ufficiale - Linee guida per la realizzazione di sistemi di valutazione dell'impatto sociale delle attività svolte dagli enti del Terzo settore 19A05601	Kompetence
Italija		Okvir
Litva	Social impact measurement tool	Smernice
Litva	Conception of Social Business (Decree No. 4-207, 2015)	Okvir
Litva	Decree "On guidelines for the implementation of social business within the programme means for the development of rural areas for the period 2014-2020" (No. 3D-720, November 2017)	Okvir
Luksemburg	Loi du 12 décembre 2016 portant création des sociétés d'impact societal / Law of 12 December 2016 on the creation of societal impact companies	Okvir
Luksemburg	Création d'une grille d'évaluation pour le secteur de l'insertion adaptée aux spécificités du Grand-Duché de Luxembourg / Creation of an evaluation grid for the insertion sector adapted to the specificities of the Grand Duchy of Luxembourg	Smernice
Nizozemska	Exploratory advice on social businesses	Okvir
Nizozemska	The impact path tool	Smernice
Slovenija	Social entrepreneurship act 2018	Okvir
Švedska	Social Enterprise Strategy (2018)	Okvir

Vir: Prirejeno po OECD (2021).

6.2 Metodologije merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij

Širok nabor metodologij za merjenje družbenih učinkov je med drugim posledica dejstva, da se različne metodologije uporabljajo za različne namene merjenja. Družbene učinke socialna podjetja merijo, ker želijo investitorjem in drugim deležnikom poročati o rezultatih svojih aktivnostih, lahko pa tudi zato, ker želijo ugotovitve o izvajanju aktivnosti in uspešnosti uporabiti pri upravljanju podjetij. Merjenje družbenih učinkov z namenom dokazovanja rezultatov se navadno izvaja kot ex-post vrednotenje ali evalvacija, medtem ko gre pri merjenju z namenom zagotavljanja potrebnih informacij za upravljanje pogosto za spremljanje oziroma vmesna vrednotenja ali vmesne evalvacije. Poleg tega, se metodologije razlikujejo glede na nivo ustvarjanja družbenih učinkov in opazovano enoto. Družbene učinke je mogoče meriti na ravni projekta ali intervencije, organizacije, ali skupine organizaciji – panoge, lahko pa jih merimo na ravni države. Nenazadnje, metodologije se razlikujejo glede na to, kdo izvaja merjenje družbenih učinkov. Merjenje lahko izvaja izvajalec aktivnosti, lahko pa se za to najame eksperte, ki se ukvarjajo z evalvacijami.

Preden gremo v predstavitev metodologij, je zato potrebno zožiti področje relevantnih metodologij. V okviru projekta razvijamo model za merjenje družbenih učinkov socialnih podjetij, ki ga bodo le-ta uporabljala za merjenje in poročanje o ustvarjenih družbenih učinkih. Naše razumevanje namena in ostalih elementov, ki definirajo ustrezno metodologijo so zato naslednji:

- Merjenje družbenih učinkov se bo izvajalo primarno z namenom poročanja o ustvarjenih družbenih učinkih v socialnih podjetjih, bomo pa pri razvoju modela za merjenje družbenih učinkov socialnih podjetij upoštevali tudi potrebo po zagotavljanju informacij za boljše upravljanje socialnih podjetij
- Merjenje se bo izvajalo na ravni socialnega podjetja – organizacije, kar lahko sovпада s projektnim nivojem v primeru, da gre za manjše organizacije z enovito dejavnostjo ali projektne organizacije
- Merjenje bodo s samoocenjevanjem izvajala socialna podjetja sama, pri čemer naj bi model zasledoval cilj minimiziranja administrativnih bremen, ki jih s tem nalagamo socialnim podjetjem

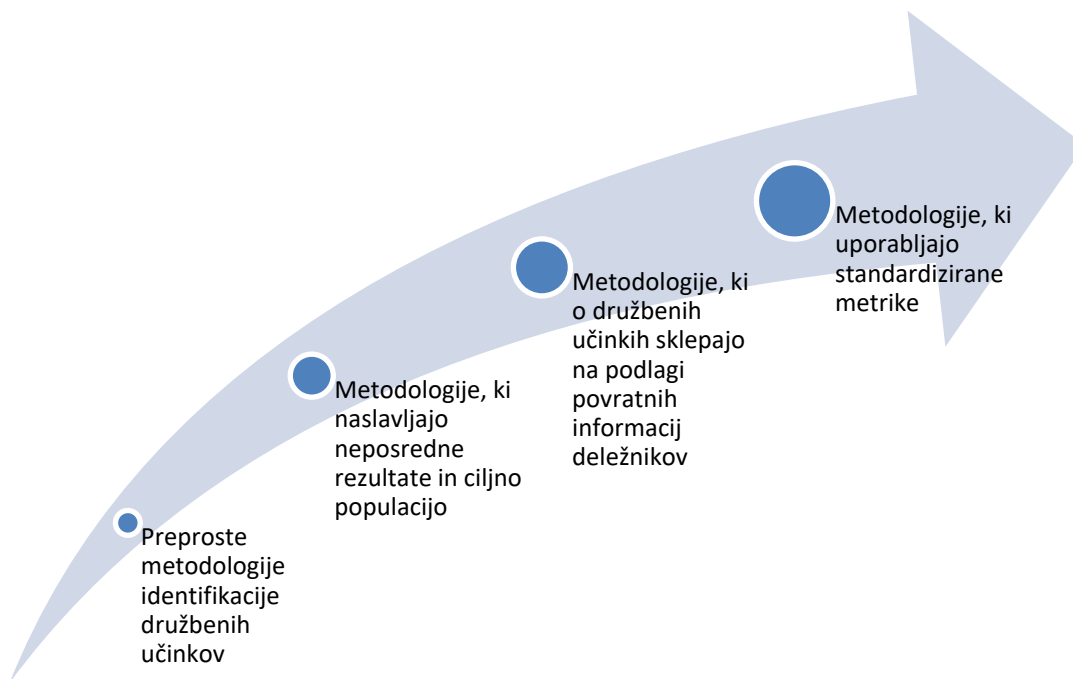
Za razvoj modela merjenja družbenih učinkov so torej relevantne tako metodologije ex post vrednotenja ali evalvacij kot tudi metodologije za spremljanje, metodologije, ki so primerne za merjenje družbenih učinkov na ravni organizacije in metodologije, kjer družbene učinke meri izvajalec oziroma organizacija sama. Ker bo merjenje v domeni socialnega podjetja, tako ni mogoče govoriti o kompleksnejših metodologijah, pri uporabi katerih se zahteva ekspertna znanja, tako za razumevanje samih učinkov, še bolj pa za ocenjevanje učinkov.

OECD (2021) razvršča metodologije, ki so na voljo organizacijam v socialni ekonomiji za merjenje družbenih učinkov po kompleksnosti v osem skupin, od preproste identifikacije družbenih učinkov, do vrednotenja vpliva. Glede na zgoraj definirana izhodišča modela za merjenje družbenih učinkov v slovenskih socialnih podjetjih, menimo, da so relevantne naslednje skupine metodologij:

- Preproste metodologije identifikacije družbenih učinkov
- Metodologije, ki naslavljajo neposredne rezultate in ciljno populacijo
- Metodologije, ki o družbenih učinkih sklepajo na podlagi povratnih informacij deležnikov
- Metodologije, ki uporabljajo standardizirane metrike

Slika 6.1: Relevantne skupine metodologij merjenja družbenih učinkov

Vir: Predlog oblikovan na podlagi nabora metodologij v OECD (2021).

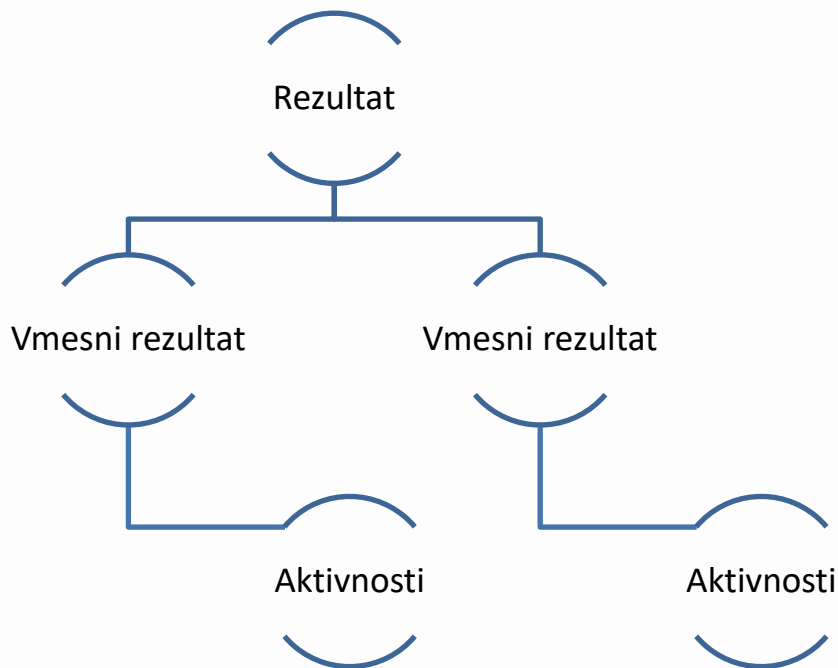
Preproste metodologije identifikacije družbenih učinkov

Merjenje in poročanje o družbenih učinkih je ugotavljanje uspešnosti izvajanja aktivnosti in doseganja rezultatov organizacij. Zato se vsako merjenje začne z definiranjem ciljev oziroma želenih rezultatov. Ta del procesa merjenja družbenih učinkov se prekriva z aktivnostmi upravljanja oziroma strateškim načrtovanjem. Pri strateškem načrtovanju pa obstaja vrsta pristopov in načinov, kako se tega lotiti.

Najbolj uporabljen pristop za načrtovanje strateških ciljev in potrebnih aktivnosti v socialnih podjetjih je gotovo teorija sprememb (angl. theory of change). S teorijo sprememb organizacije analizirajo in načrtujejo ustvarjanje družbenih učinkov. Kot je razvidno na sliki 6.2, nam teorija sprememb pomaga priti do prikaza in opisa, kako in zakaj se lahko pričakuje sprememba, ki jo želimo doseči. Proces načrtovanja se začne na koncu, z definiranjem želenega rezultata, nato pa se vračamo na začetek in sprašujemo o potrebnih aktivnosti in drugih predpogojih, da bi bilo mogoče pričakovati doseganje zastavljenih ciljev oziroma doseči spremembo. S sistematičnim opisom procesa ustvarjanja družbenih učinkov, model pomaga razumeti proces sprememb, kar omogoča boljše načrtovanje, poleg tega pa tudi boljše merjenje družbenih učinkov (Center for Theory of Change, 2017).

Slika 6.2: Teorija sprememb in okvir učinkov

Vir: Prirejeno po Center for Theory of Change (2017).

Proces načrtovanja z uporabo teorije sprememb je sestavljen iz petih ključnih korakov (Center for Theory of Change, 2017):

1. Definiranje želenega rezultata (spremembe)
2. Razumevanje poti do spremembe in načrtovanje vmesnih rezultatov, ki jih je treba doseči za doseganje želenega končnega rezultata
3. Definiranje kazalnikov, saj želimo meriti napredek v smeri želenega rezultata
4. Definiranje potrebnih aktivnosti za doseganje želenih rezultatov
5. Zapis zgodbe in priprava grafičnega prikaza procesa

Metodologije, ki naslavljajo neposredne rezultate in ciljno populacijo

Najenostavnejše metodologije merjenja družbenih učinkov se fokusirajo na neposredne rezultate (angl. outputs) in ciljno populacijo, saj je to najenostavneje meriti. To v praksi pomeni, da se izmeri količine ustvarjenih produktov, pri socialnih podjetjih največkrat v obliki opravljenih storitev. Poleg tega se izmeri in ovrednoti obseg/količino naslovljene ciljne populacije. Zanima nas npr. koliko posameznikov je bilo naslovljenih z aktivnostmi organizacije. Kot navaja OECD (2021), je to za večino organizacij, ki delujejo v socialni ekonomiji največ, kar je mogoče ob njihovih omejenih resursih in sposobnostih pričakovati glede merjenja družbenih učinkov.

Metodologije, ki o družbenih učinkih sklepajo na podlagi povratnih informacij deležnikov

Naslednji korak k večji kompleksnosti metod merjenja družbenih učinkov pomeni sklepanje o ustvarjenih družbenih učinkih na podlagi povratnih informacij deležnikov. Znotraj te skupine metodologij zbiranja potrebnih informacij obstaja glede na kompleksnost več načinov, kot npr.

preprosto anketiranje ciljne populacije, do bolj kompleksnih tehnik, kot so npr. poglobljeni intervjuji in fokusne skupine z različnimi deležniki. Kot navaja OECD (2021) se te metodologije zelo pogosto uporabljajo v tradicionalnih podjetjih, bistveno manj pa so razširjene v organizacijah socialne ekonomije. Razlog je v tem, da so to največkrat organizacije, ki temeljijo na ljudeh, ki povratne informacije zbirajo neprestano, vendar v bolj v neformalnih oblikah in zato te potrebe niti ne zaznavajo. OECD (2021) pa vidi velik potencial za razmah tovrstnih načinov predvsem z razvojem komunikacijskih tehnologij, ki lahko znatno znižajo stroške zbiranja podatkov.

Metodologije, ki uporabljajo standardizirane metrike

Ovrednotenje družbenih učinkov organizacije je bistveno bolj kakovostno, če je mogoče rezultate primerjati z rezultati drugih organizacij. To pa je mogoče le, če različne organizacije uporabljajo enake – standardizirane metrike. Zato je v zadnjih letih prišlo do razvoja različnih shem harmoniziranih indikatorjev oziroma kazalnikov.

OECD (2021) v svoji študiji navaja, da pri tem organizacije socialne ekonomije v največjem deležu uporabljajo katalog IRIS +, ki ga razvija mreža Global Impact Investing Network (GIIN). IRIS + je splošno sprejet sistem računovodstva učinkov, ki ga vodilni vlagatelji, ki zasledujejo ustvarjanje učinka, uporabljajo za merjenje, upravljanje in optimizacijo učinkov.³

Sistem IRIS + je sestavljen iz dveh delov:

1. Temelji in osnovni koncepti
2. Katalog metrik

IRIS+ Temelji in osnovni koncepti ponuja pregled temeljnih konceptov in pravil, na katerih temelji merjenje in upravljanje učinkov skladno z IRIS +. Znotraj osnovnih konceptov so definirani izrazi, opredelitve, opisani cilji in struktura ter razloženi načini, kako se IRIS+ uporablja v praksi za merjenje učinkov.

Verjetno še največja odlika IRIS + je katalog metrik oziroma kazalnikov. IRIS + ponuja kazalnike razdeljene po različnih faktorjih. Kazalniki so razdeljeni npr. po kategoriji učinka, dimenziji učinka, pa tudi po SDG ciljih. V naboru IRIS + metrik je skoraj 700 različnih kazalnikov. Za vsak kazalnik je prikazana podrobnejša definicija in izračun kazalnika, enota mere, namen in navodilo kdaj ga uporabiti itd.

Taksonomija IRIS+ temelji na hierarhiji od široko definiranih kategorij učinka, preko bolj natančnih definicij do podatkov in rezultatov ter metrik za merjenje le-teh. Na vrhu so najvišje definirane kategorije učinka, ki se ujemajo s splošno sprejetimi sistemi klasifikacije panog. IRIS + pokriva 18 panog, od kmetijstva do infrastrukturnih dejavnosti. Znotraj vsake kategorije učinka so bolj specifične teme učinka. Nazadnje, taksonomija vsebuje zbirko posebnih in skupnih strateških ciljev; za katere so razvite metrike, podprte z dokazi, ki temeljijo na najboljših praksah.

³ Predstavitev sistema IRIS + je povzeta po IRIS + (2021).

Sistem IRIS + in predlagani kazalniki ovrednotijo učinek preko pet različnih dimenzij učinka:

1. KAJ: Razumevanje rezultatov, ki jih podjetje prispeva, in kako pomembni so rezultati za deležnike.
2. KDO: Razumevanje pri katerih deležnikih se ustvarja učinek in kako prikrajšani so bili pred tem.
3. KOLIKO: Razumevanje koliko deležnikov je realiziralo učinek, kakšna je stopnja sprememb in koliko časa traja učinek.
4. PRISPEVEK: Ocena, ali so prizadevanja podjetja in/ali vlagatelja povzročila učinek oziroma v kakšni meri.
5. TVEGANJE: Ocena verjetnosti, da bo učinek drugačen od pričakovanega.

Druge relevantne metodologije

K predstavljenim metodologijam velja dodati še pristop, ki ga sicer OECD (2021) uvršča v zadnjo skupino metodologij, to so metodologije namenjene vrednotenju oziroma monetizaciji družbenih učinkov. To je družbena donosnost investicije (angl. social return on investment ali SROI). Kot navaja OECD (2021), je namreč SROI daleč najbolj uporabljena metodologija za merjenje družbenih učinkov v organizacijah socialne ekonomije.

Posebnost SROI je uporaba denarne vrednosti kot mere za ustvarjene družbene učinke. To ne pomeni, da je cilj oziroma relevanten finančni učinek, ampak denarna vrednost je samo skupna enota mere, ki omogoča primerjavo. V osnovi gre tako kot pri tradicionalni analizi stroškov in koristi za primerjavo dveh različnih kategorij, to je stroškov in koristi. V nasprotju s tradicionalno analizo stroškov in koristi pa SROI vključuje poleg finančnih, tudi družbene in okoljske učinke (SROI Institute, 2015).

SROI analiza poteka po naslednjih korakih (SROI, 2015):

1. Določitev okvira in identifikacija ključnih deležnikov
2. Mapiranje rezultatov
3. Zagotavljanje osnov in ovrednotenje rezultatov
4. Ovrednotenje vpliva
5. Izračun družbene stopnje donosa
6. Poročanje

V okviru prvega koraka je potrebno najprej določiti okvire merjenja, torej se odločiti kaj se meri, kako in zakaj. V tem koraku se identificira tudi ključne deležnike in razmisli kako jih vključiti v proces merjenja. Pri mapiranju rezultatov se uporablja t.i. zemljevid učinkov (angl. impact map), ki definira ne samo učinke ampak tudi povezave ali odvisnosti rezultatov in aktivnosti. V njem je potrebno identificirati vložke, aktivnosti in rezultate, pri čemer je potrebno ločevati med neposrednimi rezultati (angl. outputs) in posrednimi rezultati (angl. outcomes).

Zagotavljanje osnov in ovrednotenje rezultatov pomeni najprej definiranje ustreznih kazalnikov, potem pa pridobivanje ustreznih podatkov za kazalnike. Ovrednotenje pomeni pripis denarne vrednosti oziroma monetizacijo rezultatov.

Ovrednotenje vpliva pomeni korak bližje k oceni pravega učinka. V tem delu je potrebno iz ugotovljenih rezultatov izločiti vse, kar ni izključno posledica aktivnosti organizacije in bi se zgodilo,

tudi brez aktivnosti organizacije ali je prispevek aktivnosti koga drugega. Gre za prilagajanje posrednih rezultatov za:

- Vpliv, ki bi se zgodil tudi v primeru, da aktivnosti ne bi bile izvedene oziroma mrtvo izgubo (angl. deadweight)
- Vpliv dejanj ali aktivnosti drugih, ki je prav tako prispevajo k izmerjenemu vplivu (angl. attribution)
- Zmanjševanje vpliva v času (angl. drop-off)
- Vplive izven ciljne populacije oziroma spremembe prvotnih situacij ali položaje druge, ki so lahko pozitivni ali negativni (angl. displacement), prav tako pa tudi nezaželene posledice oziroma rezultate aktivnosti

Na koncu, to je v petem koraku, se izračuna vrednost stroškov, vrednost koristi in obe kategoriji primerja. To je mogoče primerjati na različne načine, SROI pomeni izračun razmerja med njima oziroma donosnosti, kjer koristi delimo s stroški.

Poročanje predstavlja pripravo poročila in komunikacijo ter diseminacijo z deležniki. Pri tem se priporoča, da se vključijo tako kvalitativni, kvantitativni in finančni vidiki, ki uporabniku zagotavljajo pomembne informacije o ustvarjeni družbeni vrednosti. Naslovniku je potrebno razkriti dovolj informacij, da se lahko prepriča v pravilnost ocen. Poskrbeti je treba tudi, da je način komuniciranja rezultatov primeren za naslovljene deležnike.

6.3 Standardni uporabni za merjenje družbenih učinkov socialnih podjetij

Kljub velikim naporom za razvoj univerzalno sprejetih standardov merjenja družbenih učinkov, danes tako kot ugotavljamo v analizi standardov nefinančnega poročanja, bolj uporabnih v tradicionalnih podjetjih, teh še vedno ni tudi v socialni ekonomiji. OECD (2021) navaja, da organizacije, ki delujejo v socialni ekonomiji, poleg IRIS +, pri merjenju družbenih učinkov najpogosteje uporabljajo GRI standarde.

Večina standardov nefinančnega poročanja pa po mnenju OECD (2021) ni najbolj primerna za uporabo v organizacijah socialne ekonomije. Le-te imajo namreč posebne značilnosti, kot so različni viri financiranja in dohodka, ter drugačno upravljanje in lastništvo. Poleg tega so zanje značilni zelo raznovrstni učinki, ki jih ustvarjajo, zaradi česar so obstoječi standardi pogosto premalo fleksibilni, da bi to raznovrstnost lahko zajeli.

OECD (2021) tako zaključuje, da je smiselna verjetno srednja pot, ki po eno strani zagotovi enotne kazalnike, po drugi strani pa še vedno omogoča dovolj fleksibilnosti, ki omogoča zajetje zelo različnih družbenih učinkov, ki jih organizacije v socialni ekonomiji ustvarjajo. To je mogoče doseči z nekaterimi skupnimi kazalniki, v večjem delu pa z različnimi kazalniki prilagojenimi različnim skupinam organizacij, v delu pa celo posameznim organizacijam.

6.4 Izbrana orodja s katerimi se meri družbene učinke socialnih podjetij v EU državah

V okviru analize smo pregledali tudi različna orodja s katerimi socialna podjetja in druge organizacije v socialni ekonomiji lahko na enostaven način izmerijo in poročajo o ustvarjenih družbenih učinkih. Med njimi izpostavljamo dve skupini orodij. V prvi skupini so vodniki, ki socialna podjetja po korakih vodijo skozi proces merjenja in poročanja in napotujejo na uporabo obstoječih standardov in drugih smernic in vodnikov, v drugi pa orodja, ki ponujajo tudi možnost zajema podatkov in tako izmere učinkov in poročanja z uporabi aplikacij. V prvi skupini velja omeniti »Social Impact Navigator« in »Impact Management Platform«, v drugi pa »Impact Measurement Tool«, ki ga v brezplačno ponujajo na Ministrstvu za delo in socialne zadeve v Grčiji in »Impact Wizard Tool«, ki je rezultat več-letnega raziskovanja in načrtovanja, ki je temeljilo na pobudi organizacij Social Innovation Factory in Verengde Verenigenen, skupaj z mrežo različnih deležnikov (več kot 100 posameznikov in 50 organizacij, skladov, podjetij in institucij znanja). Za razvoj modela so po našem mnenju relevantna predvsem orodja iz druge skupine, zato v nadaljevanju podrobneje predstavljamo »Impact Measurement Tool« in »Impact Wizard Tool«.

»Impact Measurement Tool«⁴

Impact Measurement Tool je brezplačna spletna aplikacija, ki je namenjena socialnim podjetjem in drugim organizacijam, ki bi želele izmeriti in poročati ustvarjenih družbenih učinkih. Uporaba je tako kot poročanje o družbenih učinkih v Grčiji, prostovoljna.

Merjenje družbenih učinkov je zasnovano na teoriji sprememb (angl. theory of change). Po vnosu osnovnih podatkov o organizaciji in namenu merjenja ter deležnikov, se proces merjenja in ocene družbenih učinkov izvede v sedmih korakih. Aktivnosti posameznih korakov – analize in ocene ponazarjajo naslednja vprašanja:

1. Kaj je družbeni namen – poslanstvo organizacije in kako ga organizacija dosega?
2. Kdo doživlja spremembe zaradi dejavnosti/aktivnosti organizacije?
3. Kakšne so spremembe, ki jih doživljajo deležniki?
4. Kako se lahko izmeri spremembe in preveri, ali je do sprememb res prišlo?
5. V kolikšni meri je vsaka sprememba posledica dejavnosti organizacije?
6. Kako dolgo je potrebno meriti spremembe?
7. Kakšen je pomen sprememb?

Preden se začne merjenje družbenih učinkov je treba identificirati občinstvo, ki mu bodo ocene namenjene, oziroma se odločiti, kdo bo informacije uporabljal za sprejemanje odločitev. Od tega je namreč odvisno, kako podrobno in natančno se bo merjenje družbenega učinka izvajalo.

V prvem vsebinskem sklopu se najprej določi namen – poslanstvo organizacije in predstavi kako ga organizacija dosega. V tem delu se uporabita teorija sprememb in model intervencijske logike, pri čemer se iz namena oziroma zelenih ciljev vrača nazaj na aktivnosti in potrebne pogoje za doseganje

⁴ Predstavitev orodja temelji na Ministry of labour, social security and social solidarity in Greece (2021) in Koinonikos Antiktypos (2021).

zastavljenih ciljev. Vsaka sprememba, ki se kaže pri deležnikih, mora biti povezana z vsaj eno od aktivnosti organizacije. Jasno razumevanje namena – poslanstva in ciljev in odvisnosti od aktivnosti, je ključno, tako za merjenje družbenih učinkov, kot tudi strateško načrtovanje aktivnosti organizacije.

V okviru drugega sklopa se identificira deležnike, pri katerih se pričakuje, da se kažejo spremembe zaradi aktivnosti organizacije. Definira se skupine in podskupine deležnikov ter opredeli njihovo velikost. Te informacije so za organizacijo spet pomembne zaradi merjenja družbenih učinkov, poleg tega pa tudi za razvoj bolj ciljno usmerjenih produktov in storitev.

Namen tretjega sklopa je razumeti spremembe pri deležnikih. Orodje v tem delu ponuja verigo vrednosti, znotraj katere je potrebno izhajati iz aktivnosti organizacije in potem ločeno prikazati neposredne rezultate (angl. outputs) in na koncu spremembe. Pri slednjih pa se definira tudi učinek (angl. impact), ta je lahko pozitiven ali negativen. V tem delu je mogoče ugotoviti tudi kaj novega, kar ni skladno z v prvem sklopu definiranim namenom ali identificiranimi deležniki v okviru drugega sklopa. V tem primeru, se je potrebno vrniti na začetek in analizo dopolniti.

Načrtovanje in izvedba merjenja družbenih učinkov se izvede v četrtem sklopu. Pri tem je potrebno najprej za vsako želeno in načrtovano spremembo definirati indikator ali kazalnik, potem pa skladno z njihovimi definicijami ovrednotiti spremembo. Če gre za spremembe pri deležnikih oziroma posameznikih, je to število posameznikov, pri katerih so se zgodile spremembe, lahko pa se ovrednoti tudi velikost oziroma jakost sprememb. Pomembno je izhajati iz začetnega stanja in tako oceniti le spremembe, ne pa lastnosti ali značilnosti pojava v celoti.

V petem sklopu se nadaljuje ocenjevanje ustvarjenih učinkov in se preveri, v kolikšni meri so spremembe, ki jih zaznamo pri deležnikih, posledice aktivnosti/dejavnosti organizacije oziroma v kolikšni meri jih bi jih morali pripisati drugim dejavnikom. Za vsako zaznano spremembo se najprej oceni kdo ali kaj je še prispevalo k spremembam, kakšna je verjetnost, da bi se spremembe zgodile tudi brez aktivnosti organizacije in na koncu, kakšen je bil prispevek drugih dejavnikov. Orodje tu ne zahteva natančnih ocen, ampak se verjetnosti in prispevke ovrednoti opisno, z uporabo ordinalne merske lestvice. Te ugotovitve niso pomembne samo za izločanje tistega dela družbenih učinkov, ki jih ni mogoče pripisati organizaciji, pač pa so tudi pomembna informacija za strateško načrtovanje in osredotočanje organizacije na cilje in aktivnosti, s katerimi lahko dosega spremembe in tako ustvarja družbene učinke.

V šestem sklopu se naslovi časovni odlog in/ali trajanje spremembe. Za vsako spremembo je potrebno definirati kako dolgo jo je potrebno meriti. V določenih primerih namreč lahko šele ustrezno dolgo obdobje, v katerem merimo spremembo, razkrije določene pomanjkljivosti, ki jih sicer ne bi odkrili pri merjenju v krajšem obdobju in bi zato napačno ovrednotili spremembo in družbeni učinek. Če se npr. organizacija ukvarja z usposabljanjem brezposelnih z namenom zaposlovanja, je treba spremembo opazovati v daljšem obdobju, saj le-tako lahko ugotovimo ali se brezposelni zaposlijo in, kar je še pomembnejše, službe tudi obdržijo.

V zadnjem, sedmem, sklopu se ovrednoti pomen sprememb in ustvarjenih družbenih učinkov, k njih ustvarja organizacija. Za vsako spremembo se ovrednoti njen pomen za deležnike. To organizacijam spet omogoča boljše strateško načrtovanje in fokusiranje na aktivnosti in cilje, ki deležnikom veliko pomenijo.

Po vnosu vseh podatkov in ocen, orodje prikaže rezultate. Za vsakega deležnika pokaže spremembe – velikost in smer vpliva (pozitiven, negativen). Če organizacija pozna stroške posameznih aktivnosti, potem to omogoča tudi ugotoviti, kje je organizacija najbolj učinkovita oziroma dosega največji učinek glede na vložena sredstva ali stroške.

»Impact Wizard Tool«⁵

»Impact Wizard Tool« je spletna aplikacija, ki organizacijo po korakih vodi skozi proces ocenjevanja družbenih učinkov in preko zajema podatkov pelje do ocene družbenih učinkov. Aplikacija ponuja različne materiale in orodja, ki jih potrebujejo organizacije pri načrtovanju in merjenju družbenih učinkov, od predlog za teorijo sprememb (angl. theory of change) in modela intervencijske logike, do nabora metod, ki se uporabljajo za merjenje in analiziranje družbenih učinkov.

Orodje oziroma proces merjenja družbenih učinkov je sestavljen iz štirih modulov:

- Teorija sprememb
- Načrt merjenja
- Merjenje in analiza
- Maksimizacija učinka

Znotraj modula Teorija sprememb organizacija definira intervencijsko logiko oziroma predstavi kako naslavlja določen družbeni problem, katere deležnike je potrebno nasloviti in katere so potrebne aktivnosti in pogoji, da se lahko pričakuje doseganje zastavljenih ciljev. Pri tem se ločuje med kratkoročnimi cilji oziroma rezultati (1-12 mesecev), srednjeročnimi cilji oziroma rezultati (1-2 leti) in dolgoročnimi cilji (po več kot 2 letih), znotraj katerih so poleg sprememb pri ciljni populaciji vključeni tudi učinki na družbo.

V naslednjem modulu se načrtuje merjenje družbenih učinkov. Gre za izbiro indikatorjev ali kazalnikov in metod, ki se bodo uporabile za merjenje. Načrtovanje se začne z vprašanjem o namenu merjenja, ki je lahko učenje in tako izboljšave v organizaciji ali pa poročanje o ustvarjenih družbenih učinkih. Potem se definira uporabnike ocen družbenih učinkov in definira vprašanja na katera bi želeli z ocenami in analizami odgovoriti. V naslednjem koraku se iz nabora zastavljenih ciljev, definiranih v prejšnjem modulu, izbere tiste, kjer bi spremembe in ustvarjanje družbenih učinkov želeli meriti. Za vsakega od njih pa se potem definira indikator ali kazalnik, pri čemer je v pomoč baza že uporabljenih indikatorjev v drugih organizacijah, določi kdo in kje bo meril, ter izbere metodo merjenja, kjer je spet v pomoč predlog, ki na podlagi odgovorov na vprašanja predlaga najprimernejše metode.

Šele potem se organizacija lahko loti merjenja in analize družbenih učinkov. V tem delu gre za pridobivanje podatkov, kjer je na voljo nekaj predlog za zajem podatkov, kot so npr. anketni vprašalniki, ocenjevalni listi, predloge za zajem kvantitativnih podatkov in ocen ipd. Ko so podatki izbrani, je mogoče izdelati tudi razne analize.

V okviru zadnjega modula so organizirana orodja za analizo ustvarjenih družbenih učinkov, kot tudi spremljanje izvajanja aktivnosti/dejavnosti organizacije in tako procesa ustvarjanja družbenih učinkov, kot tudi priprave poročila o ustvarjenih družbenih učinkih. Organizacija za ustvarjene družbene učinke

⁵ Predstavitev orodja je povzeta po Impact Wizard Tool (2021).

definira potrebne investicije – vložke in aktivnosti, in tudi ovrednoti velikost učinkov, opredeli pa tudi negativne učinke. Tako se lahko, glede na ugotovljeno, organizacija lahko vrne na prvi modul in izboljša načrtovane aktivnosti ali spremeni zastavljene cilje.

Pri merjenju družbenih učinkov je opcijsko na voljo dodatni modul, s katerim se podrobneje definira kontekst merjenja in cilje organizacije. Znotraj tega modula se definira vizijo in cilje organizacije, identificira deležnike in navede aktivnosti oziroma intervencije, ki jih organizacija izvaja. Tako lahko merjenje družbenih učinkov izvede samo za določene aktivnosti ali intervencije.

Uporaba orodja je plačljiva, 1-letna naročnina znaša 1.000 EUR (brez DDV). Majhne organizacije in posamezniki dobijo popust v višini 70% osnovne cene. Poleg uporabe orodja se ponuja tudi druge storitve – treningi in svetovanje, ki pa so ravno tako plačljive.

7 ZAKLJUČKI

Z namenov priprave izhodišč za razvoj modela za merjenje družbenih učinkov slovenskih socialnih podjetij, ki ga razvijamo v okviru CRP projekta »Izdelava aplikativnega modela za merjenje družbenih učinkov socialnih podjetij«, smo analizirali mednarodne smernice in obstoječe metodologije merjenja družbenih učinkov in merjenje družbenih učinkov v socialnih podjetjih in drugih subjektov socialne ekonomije v mednarodnem prostoru. Analizirali smo metodološki okvir za merjenje družbenih učinkov in najbolj uveljavljene okvire ter standarde, ki se uporabljajo za merjenje in poročanje o nefinančnih učinkih. Poleg tega smo analizirali prakse merjenja družbenih učinkov v socialnih podjetjih in ureditev merjenja družbenih učinkov v EU državah.

Analiza je pokazala, da je merjenje družbenih učinkov kompleksna naloga in da podjetja in druge vrste organizacij uporabljajo pri tem zelo različne metodologije. Ugotavljamo, da ne obstaja standardizirana metodologija, prihaja pa v zadnjih letih do poenotenja različnih pristopov in načinov pri ključnih korakih v procesu merjenja družbenih učinkov. Podjetjem in drugim organizacijam, ki se odločajo za merjenje in poročanje o ustvarjenih družbenih učinkih, so na voljo različni okviri in standardi, ki pa so večinoma bolj primerni za tradicionalna profitna podjetja, manj pa socialna podjetja in organizacije, ki delujejo v socialni ekonomiji. Med izjemami velja omeniti sistem IRIS +.

V analizi metodologij, ki se uporabljajo v socialnih podjetjih in drugih organizacijah, ki delujejo v socialni ekonomiji, smo identificirali veliko število pristopov in načinov, od zelo enostavnih, do zelo kompleksnih, pri čemer prvi pomenijo le merjenje neposrednih rezultatov (angl. outputs), drugi pa skušajo meriti tudi posredne rezultate (angl. outcomes) in vplive (angl. impacts). Kljub pomembnemu napredku na področju poenotenja in standardizacije, pa danes tudi na tem segmentu še vedno ni na voljo splošno sprejeta metodologija. Prevladujoče rešitve se pogosto dojemajo kot slabo prilagojene za uporabo v socialni ekonomiji, saj le-te nastajajo predvsem v tradicionalnih podjetjih in pod vplivom institucionalnih investitorjev, ki kljub pogledu izven okvirov finančnih rezultatov, dajejo prednost učinkom, ki imajo vpliv na koncu dolgoročni vpliv na finančno uspešnost poslovanja podjetja.

Ugotavljamo, da države EU urejajo in spodbujajo merjenje družbenih učinkov na različne načine. Merjenje družbenih učinkov urejajo z vzpostavljanjem ustreznega okvira politik in zakonodajo, pri implementaciji merjenja pomagajo z razvojem in podporo razvoja smernic in navodil, na različne načine podpirajo razvoj potrebnih kompetenc itd. Obveznost poročanja o nefinančnih učinkih v državah EU se nalaga le velikim in srednje-velikim podjetjem (izjemoma MSP), ki kotirajo na borzah, ne pa tudi socialnim podjetjem. Merjenje družbenih učinkov v socialnih podjetjih so sicer nekatere države v zadnjih letih uredile z zakoni ali uredbami v okviru spodbujanja socialnega podjetništva ali integracije in upoštevanja družbenih učinkov pri razdeljevanju javnih sredstev in javnem naročanju. Nekatere države so obveznost merjenja in poročanja o družbenih učinkih naložila organizacijam, le če so le-te želele pridobiti določen status in tako fiskalne spodbude ali sodelujejo v javnih naročilih.

Na podlagi izdelane analize zaključujemo, da obstaja vrsta pristopov in načinov, ki bi jih lahko uporabili pri razvoju modela za merjenje družbenih učinkov slovenskih socialnih podjetij. Glede na ugotovitve analize slovenskih socialnih podjetij (kar analiziramo v okviru druge analize oziroma poročila, ki smo ga pripravili v tem obdobju izvajanja projekta), ki pokaže po eni strani na zelo raznovrstne učinke socialnih podjetij, po drugi strani pa zelo omejene sposobnosti za merjenje družbenih učinkov, pa bodo

potrebne velike prilagoditve. Pri tem se zavedamo tako prednosti, kot slabosti enostavnih rešitev. Enostavne rešitve socialnim podjetjem ne nalagajo prevelikega administrativnega bremena in tako lahko pripomorejo k širši implementaciji merjenja družbenih učinkov, po drugi strani pa lahko rezultirajo v nezmožnosti zajetja bolj kompleksnih rezultatov.

8 VIRI IN LITERATURA

Bowen, H. R. 1953. Social responsibilities of the businessman. University of Iowa Press.

Carroll, A. B. 1999. Corporate social responsibility. *Business & Society*, 38 (3), 268–295.

Carroll, A. B. 2008. A history of corporate social responsibility: concepts and practices. V A. M. Andrew Crane, D. Matten, J. Moon, & D. Siegel (uredniki.), *The Oxford handbook of corporate social responsibility*. New York: Oxford University Press.

Chaffee, E. C. 2017. The origins of corporate social responsibility. *University of Cincinnati Law Review*, 85, 347–373.

Center for Theory of Change. 2017. What-is-theory-of-change. <http://http://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/>

Elkington, J. 1998. Partnerships from cannibals with forks: The triple bottom line of 21st-century business. *Environmental Quality Management*, 8(1), 37–51.

Ministry of labour, social security and social solidarity in Greece. 2021. Official Impact Measurement Tool. Predstavitev v okviru delavnice projekta REINSER.

European Union/OECD. 2015. Policy Brief on social impact measurement for social enterprises: Policies for social entrepreneurship, <http://europa.eu>.

EVPA. 2015. A practical guide to measuring and managing impact. EVPA.

EVPA. 2019. Impact management principles. EVPA.

Evropska komisija. 2014. Directive 2014/95/EU of the European parliament and of the council. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>.

Evropska komisija. 2017. Smernice za nefinančno poročanje (metodologija za poročanje o nefinančnih informacijah).

Evropska komisija. 2019. Smernice za nefinančno poročanje: dopnilo o poročanju o informacijah, povezanih s podnebjem.

Evropska komisija. 2021a. Predlog DIREKTIVA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA o spremembi Direktive 2013/34/EU, Direktive 2004/109/ES, Direktive 2006/43/ES in Uredbe (EU) št. 537/2014 glede poročanja podjetij o trajnosti. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0189&from=EN>

Evropska komisija. 2021b. Questions and Answers: Corporate Sustainability Reporting Directive proposal. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_1806

GECES. 2014. Proposed Approaches to Social Impact Measurement in European Commission legislation and in practice relating to: EuSEFs and the EaSI. GECES.

GRI. 2021a. A Short Introduction to the GRI Standards.

GRI. 2021b. Linking the SDGs and the GRI Standards.

Hoffmann, P., K. Scharpe in M. Wunsch. 2021. Deutscher Social Entrepreneurship Monitor,

<https://www.send-ev.de/wp-content/uploads/2021/03/DSEM-2020-21.pdf>

Impact Wizard Tool. 2021. Spletna stran aplikacije. <https://impactwizard.eu/>

Integrated reporting. 2021. INTERNATIONAL <IR> FRAMEWORK.

IRIS +. 2021. Spletna stran organizacije. <https://iris.thegiin.org/plus/add/>

Koinonikos Antiktypos. 2021. Orodje Social Impact Measurement Tool – spletna stran.

<https://koinonikosantiktypos.gov.gr/#/>

KPMG. 2018. Baromètre de la mesure d'impact social. https://www.cnape.fr/documents/kpmg_barometre-2018-de-la-mesure-dimpact/

KPMG. 2020. The time has come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020.

Latapí Agudelo, M.A., L. Johannsdottir in B. Davidsdottir. 2019. A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. International Journal of Corporate Social Responsibility. 4 (1).

NYSE. 2021. New York Stock Exchange ESG Guidance: Best Practices for Sustainability Reporting.

<https://www.nyse.com/esg-guidance>

OECD. 2021. Social Impact Measurement for the Social and Solidarity Economy. OECD.

OZN. 2015. Sustainable Development Goals. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

SASB. 2021. Spletna stran organizacije. <https://www.sasb.org/>

Social Reporting Standard. 2018., Social Reporting Standard. <https://www.social-reporting-standard.de/en/>

SROI Institute. 2015. A Guide to Social Return on Investment.

UNEP Finance Initiative. 2005. A legal framework for the integration of environmental, social and governance issues into institutional investment.

